

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1942.

Första kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 25 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 211, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;
- nr 232, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 2 mom. samt 7 och 31 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.;
- nr 234, med förslag till förordning om rätt att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till investeringsfond;
- nr 238, angående anslag till förlagskapital för clearingkassan för smörjmedel;
- nr 240, angående räntan å egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk; samt
- nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Tjällgren* för tiden den 25 innevarande månad—den 6 nästkommande maj.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kristillägg åt statliga befattningshavare m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;
- nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om ändring av 58 § 3 mom. 7 punkten civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.; samt
- nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1942/43 till domkapitlen och stiftsnämnderna m. m.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 150, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar;
- nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 11 juni 1937 (nr 348) om krigsförsäkring för ombord å fartyg tjänstgörande personer, m. m.;
- nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 21 juni 1940 (nr 645) om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.;

nr 153, i anledning av väckt motion angående ändringar i lagen om fastighetsbildning i stad och förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd till skatteköp av den av aktiebolaget Västergötlands förenade kalkindustrier innehavda kronolägenheten Carlsfors nr 2, en äng, i Bergs socken av Skaraborgs län; samt

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående nötboskapsaveln;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för stödjande av odlingen av matärter och bruna bönor;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa lektorsprebendefastigheter;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter; samt

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till byggande av skogsvägar m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 166, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 231, angående anslag till vissa statens tvångsarbets- och alkoholistanstalter; och

nr 233, angående överskridande av viss anslagspost i den för överståthållarämbetet fastställda avlöningsstaten.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 235, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 236, angående anslag till Medicinalstyrelsen: Beredskapsorganisation för budgetåret 1942/43; samt

nr 237, angående anslag till radiostation vid Norrköpings flygplats.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet den av herrar *Gabrielsson* och *Bäckström* väckta motionen, nr 226, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 211, 232, 234, 238, 240 och 241.

Herr *Persson* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.

Motionen bordlades.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Härmed intygas, att *Per Johan Gustafsson* avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i Växjö lasarett den 14 april 1942 kl. 12.40, och var den avlidnes ålder: 61 år (född den 16 oktober 1880); civilstånd: gift; samhällsställning: riksdagsman; bostad: Benestad, Aringsås förs. Huvuddödsorsak: No-menkl. nr 3570, Astma bronchiale. Bidragande dödsorsak: Cardiosclerosis.

Med. avd. Växjö lasarett den 22 april 1942.

Birger Wahlström,

t. f. underläkare.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att till Konungen avläta en skrivelse med anmälan om herr Per Gustafssons frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman;

statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till utbyte av transformator vid Ulriksdals kungsgård m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E. E. Andersson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till sjömätningssändamål;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av den i avlöningsstaten för lots- och fyrstaten för budgetåret 1941/42 upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till avlöningar vid musikaliska akademien;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning;

nr 77, i anledning av väckta motioner angående ytterligare utredning rörande löneplaceringen för de vetenskapligt utbildade tjänstemännen vid statens arkiv, bibliotek och museer;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till försäkringsrådet m. m.;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. jämte i ämnet väckta motioner;
nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till tullverket;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till förvärv av en Jämtlands fältjägerregementes lägerkassa tillhörig soldathemsbyggnad;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inventarier för sjökrigsskolan; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till uppförande av byggnader för flygtekniska försöksanstalten;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om visst pensionstillskott åt änkor och barn efter befattningshavare vid förutvarande Mora—Vänerns järnväg;

nr 31, i anledning av väckta motioner om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 32, i anledning av väckt motion om pension åt pastorn J. A. Rehnberg;

nr 33, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förre extra kronojägaren K. Lindvall;

nr 34, i anledning av väckt motion om begravningshjälp åt vaktmästaren hos riksdagens andra kammare E. A. Anderssons dödsbo; samt

nr 35, angående ersättning till två hos 1942 års riksdag anställda vaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 21, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bättre trygga utomäktenskapliga barns rätt till underhållsbidrag;

nr 22, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser om fastställande av kommuns andel i kostnaderna för polisväsendet i gemensamt polisdistrikt;

nr 23, i anledning av väckta motioner om rätt för hustru att bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1942/43;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden till särskild prästerlig verksamhet utom riket;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag an-

gående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 18 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 31, angående ersättning åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur;

nr 26, i anledning av väckta motioner angående det statsunderstödda bekämpandet av turberkulos hos nötkreatur i vad rör utredning rörande differentiering av statsbidraget till hushållningssällskap, som bedriva tuberkuloskamp enligt den kliniska metoden; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökningar rörande vissa möjligheter att framställa äggvitehaltiga fodermedel;

andra särskilda utskottets memorial nr 1, angående ersättning till kanslipersonalen hos andra särskilda utskottet;

tredje särskilda utskottets memorial nr 1, angående ersättning till kanslipersonalen hos tredje särskilda utskottet; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om utbyggande av kristidsstyrelserna i landet med en produktionsavdelning; samt

nr 5, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars stängsel-skyldighet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.17 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 21 och den 22 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 211, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 232, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § 2 mom. samt 7 och 31 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick de av Kungl. Maj:t framlagda författningsförslagen, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 234, med förslag till förordning om rätt att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt ånjuta avdrag för avsättning till investeringsfond.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 238, angående anslag till förlagskapital för clearingkassan för smörjmedel; samt
nr 240, angående räntan å egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 241, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Persson* m. fl. väckta motionen, nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, statsutskottets utlåtanden nr 70—80 och 82—85, bevillningsutskottets betänkanden nr 17—19, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 30—35, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 21—31, andra lagutskottets utlåtande nr 22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 25—27, andra särskilda utskottets me-

morial nr 1, tredje särskilda utskottets memorial nr 1 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 4 och 5.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 228, av herr *Lindblom* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.;

nr 229, av herr *Leander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tjänste- och familjepensionsreglemente för arbetare m. m.;

nr 230, av herr *Bondeson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter;

nr 231, av herr *Holmström* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter; samt

nr 232, av herr *Holmström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 239, angående anordnande av reservstation m. m. för telegrafverket; och
nr 242, angående anvisande av ytterligare medel för utlämnande av krislån.

Företogs val av dels sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens första kammare hava blivit utsedda till

<i>revisorer:</i>		
herr Andersson, Per,		med 76 röster,
» Eriksson, Carl,		» 76 » ,
» Granath, P.,		» 76 » ,
» Holmström, N.,		» 76 » ,
» Johanson, Karl Emil,		» 76 » ,
» Wahlmark, C. P.,		» 76 » ;
	<i>suppleant för herr Andersson:</i>	
herr Löfvander, A.,		med 76 röster,
	<i>suppleant för herr Eriksson:</i>	
herr Berling, E.,		» 76 » ,
	<i>suppleant för herr Granath:</i>	
herr Sandegård, K. J.,		» 76 » ,
	<i>suppleant för herr Holmström:</i>	
herr Velander, G.,		» 76 » ,
	<i>suppleant för herr Johanson:</i>	
herr Mannerskantz, A.,		» 76 » ,
	<i>suppleant för herr Wahlmark:</i>	
herr Sandén, J.,		» 76 » .

Anställdes val av tjugufyra valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till valmän utsedda:

herr Albertsson		med 69 röster,
» Bengtsson		» 69 » ,
» Bodin		» 69 » ,
» Branting		» 69 » ,
» Bärge, Johan,		» 69 » ,
» Ekman,		» 69 » ,
» Eriksson, Carl,		» 69 » ,

herr Friggeråker	med 69 röster,
» Granath	» 69 » ,
» Gustavson	» 69 » ,
» Johansson, Johan Bernhard,	» 69 » ,
friherre Lagerfelt	» 69 » ,
herr Larsson, Sam,	» 69 » ,
» Lindström	» 69 » ,
» Löfvander	» 69 » ,
» Magnusson, Theodor,	» 69 » ,
» Mannerskantz	» 69 » ,
» Olsson, Oscar,	» 69 » ,
» Sandén	» 69 » ,
» Sjödahl	» 69 » ,
» Tamm	» 69 » ,
» Wahlmark	» 69 » ,
» Velander	» 69 » ,
» Åkerberg	» 69 » .

Företogs val av tio suppleanter för kammarens valmän för anställande av föreskrivna val av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor; och befunnos efter valförrättningens slut hava blivit till suppleanter för kammarens ifrågavarande valmän utsedda:

herr Johanson, Karl August,	med 56 röster,
» Ericsson, Herman,	» 56 » ,
» von Horn	» 56 » ,
» Andersson, Per,	» 56 » ,
» Anderson, Gustaf Iwar,	» 56 » ,
» Nilsson, Bernhard,	» 56 » ,
» Wistrand	» 56 » ,
» Lindblom	» 56 » ,
» Söderkvist	» 56 » ,
» Olsson, Karl Johan,	» 56 » .

sedan ordningen dem emellan blivit genom lottnings bestämd.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Mannerskantz* till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställt följande frågor: »Har statsrådet observerat, att den 1 maj i år i södra och mellersta Sverige infaller mitt under den lämpligaste säningstiden och så nära söndag, att nära tre dagar komma att undandragas från arbete?

Ang. säningsarbetets fortgång under den 1 maj.

Kan man förvänta, att statsrådet i folkhushålllets intresse kommer att föreslå åtgärder för att säningsarbetet må kunna allmänt fortgå även under den 1 maj?»

Herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet **Gjöres**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda frågor, erhöi ordet och anförde:

Herr *Mannerskantz* har till mig riktat följande fråga:

Har statsrådet observerat, att den 1 maj i år i södra och mellersta Sverige infaller mitt under den lämpligaste säningstiden och så nära söndag, att nära tre dagar komma att undandragas från arbetet?

Ang. såningsarbetets fortgång under den 1 maj. (Forts.)

Kan man förvänta, att statsrådet i folkhushällets intresse kommer att föreslå åtgärder för att såningsarbetet må kunna allmänt fortgå även under den 1 maj?

Enligt lantarbetareavtalet kan arbetsgivare, där behov föreligger, påkalla arbete 1 maj. I senaste numret av Jordbrukarnas föreningsblad hänvisas här till och samtidigt meddelas att lantarbetareförbundet icke motsätter sig arbete 1 maj om behov föreligger. Tidningen Lantarbetaren innehåller också i sitt senaste nummer ett uttalande i denna fråga, vari bland annat följande uppmaning riktas till lantarbetareförbundets medlemmar:

»Försörjningsläget utomordentliga allvar ger oss anledning att direkt uppmana våra medlemmar att i största utsträckning tillmötesgå eventuella anspråk om att arbeta på 1 maj i år i den utsträckning som inte deltagandet i 1-majmöten och demonstrationer på eftermiddagen lägger hinder i vägen.»

Av vad jag anfört framgår, att något avtalsmässigt hinder icke föreligger för arbete 1 maj. Samförstånd synes också råda mellan arbetsgivare och arbetare rörande vikten av att i år, där så erfordras, utnyttja 1 maj som arbetsdag. Några särskilda åtgärder från regeringens sida synas alltså icke behövliga.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Jag ber att få tacka för det svar som statsrådet här har givit. Det innebär ju en hänvisning till de åtgärder, som vidtagits av lantarbetareföreningen och lantarbetareförbundet. Jag är emellertid av den uppfattningen att även om den varma väderlek, som var rådande för någon tid sedan, hade fortsatt och det alltså varit synnerligen önskvärt att säden kommit i jorden snarast möjligt, är det ändå knappast troligt att det skulle ha skett i någon större omfattning. Vad som närmast föresvävat mig var något slags åtgärd varigenom man försäkrat sig om att arbete på den 1 maj verkligen allmänt skulle ha blivit av. Efter vad jag förstår resonera jordbrukarna många gånger på det sättet att om man kör i gång under några förmiddagstimmar på den 1 maj och jorden sedan skall ligga uppharvad på eftermiddagen och det kanske blir samma historia även på lördageftermiddagen, har man nästan mer att förlora därigenom än om man alldeles låter bli att göra något, eftersom vårmusten går bort just när jorden ligger uppharvad. Det är detta avbrott på en halv dag som är ofördelaktigt. I den uppmaning som tidningen Lantarbetaren riktar till förbundets medlemmar stod ju att de egentligen inte skulle anses vara skyldiga att arbeta även på eftermiddagen, om det lade hinder i vägen för deltagande i demonstrationståg o. s. v.

Jag tror för min del, herr talman, att det överhuvud taget arbetas en smula för litet i Sverige för närvarande. Konsumenterna vilja ha mat — mycket mat och billig mat — och det kunna de inte få utan ökat arbete här i landet. Väderleksförhållandena ha knappast utgjort den enda orsaken till nedgången av skördarna, utan det är även så att det utträttas för litet arbete, och det gäller nog inte enbart på jordbrukets område.

Jag tror att det hade varit till gagn för folkförsörjningen, om man försökt ordna det så, att t. ex. övertidsbetalningen för 1 maj inte hade behövt utgå efter den höga taxa som gäller för övertidsarbete på söndagar, utan att man nöjt sig med att ge den vanliga övertidsersättning som utgår på vardagar. Även den övertidsersättningen i förening med den omständigheten att det kanske bara skulle bli en halv dags arbete avskräcker nog många ifrån att taga i anspråk den möjlighet som här yppats.

Jag anser därför, att det knappast är tillfredsställande att möjlighet har beretts till arbete på den 1 maj. En garanti för att det skulle bli av hade varit ännu värdefullare.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens bostättningslån;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till statens polisskola; samt

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till ny posthusbyggnad i Borås m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Lindblom* m. fl. väckta motionen, nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för främjande av ökad bostadsproduktion m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Leander* m. fl. väckta motionen, nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till tjänste- och familjepensionsreglemente för arbetare m. m.

Föredrogs och hänvisades till tredje särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 230, av herr *Bondeson*,

nr 231, av herr *Holmström* m. fl., samt

nr 232, av herr *Holmström*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för utseende av suppleant för landstingsman.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 111 i första kammaren av herrar *Akerberg* och *von Horn* och nr 160 i andra kammaren av herrar *Pettersson* i Rosta och *Brandt* hade hemställts, att riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring av kommunala vallagen och landstingslagen, att suppleant för landstingsman skulle utses på samma sätt som suppleant för kommunalfullmäktig, municipalfullmäktig, stadsfullmäktig och kyrkofullmäktig.

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandegård*, *Herlitz*, *Björck*, *Nolin* och *Spångberg*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 111 och II: 160 ville för sin del antaga följande

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)

Förslag

till

Lag om ändrad lydelse av 47 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

47 §.

(Nuvarande lydelse:)

Sedan val av *landstingsmän* avslutats, skola suppleanter utses sålunda, att för varje landstingsman inom den A-grupp, för vilken han blivit vald, företagas så många, dock minst *två*, nya sammanräkningar, som A-gruppen erhållit platser. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats från flera A-grupper, anses han vald för den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom.

Vid varje — — — genom lottning.
De för — — — blivit utsedda.

(Föreslagen lydelse:)

Sedan val av *landstingsmän* avslutats, skola suppleanter utses sålunda, att för varje landstingsman inom den A-grupp, för vilken han blivit vald, företagas så många, dock minst *tre*, nya sammanräkningar, som A-gruppen erhållit platser. Har landstingsman fått sig tillerkänd plats från flera A-grupper, anses han vald för den A-grupp, från vilken plats först tilldelades honom.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Såsom motionär får jag tacka konstitutionsutskottet för avrättningen, men jag måste erkänna att jag inte finner den vara befogad.

I motionen har, såsom framgår av trycket, yrkats att riksdagen skulle besluta sådan ändring av den kommunala vallagen och landstingslagen, att suppleant för landstingsman skall utses på samma sätt som suppleant för ledamot av fullmäktigeinstitutionerna. Yrkandet har ju anknutits till ett visst fall i Örebro, där ett parti vid senaste landstingsmötet höll på att mista en plats därför att det inte fanns tillräckligt många suppleanter. Det var vår gamle kamrat Adolf Lindgrens plats det gällde. Den hade efter Lindgrens död först besatts med rektor Koraen, men sedan dog även han, och en herre vid namn Malm skulle inträda i Koraens ställe. Han avsåg sig emellertid, och landstinget var tvunget att avslå hans ansökan för att platsen inte skulle bli vakant. Det kunde ju ha varit av betydelse för förstakammarvalet som för rättas av landstinget nu i höst, hur det blivit med den platsen. Därför ha vi påyrkat en sådan ändring av lagbestämmelserna att suppleant skulle kunna utses genom nya sammanräkningar så länge det finns några namn kvar på listan. Så sker ju inte nu beträffande landstingen, utan där utses två suppleanter för varje landstingsman, och när dessa äro förbrukade, går det inte att få några ersättare. Platsen får stå vakant tills nästa val ägt rum.

Konstitutionsutskottet har avstyrkt motionen med en motivering som jag för min del inte finner vara giltig. Utskottet säger att det rör sig om ett rent undantagsfall. Det erkänner jag är riktigt, men en lag bör ju vara sådan att den förhindrar alla oriktigheter som kunna uppstå, även om det är fråga om undantagsfall. Vidare säger utskottet att detta fall sannolikt inte hade »behövt inträffa, om den spaltade valsedel, som begagnats vid valet, å sedelns högra sida — alltså för suppleantvalet — upptagit icke ett utan två namn för vart och ett av de för själva landstingsmannavalet upptagna namnen». Jag förstår för min del inte vilken inverkan detta skulle ha haft på detta fall. Även om valsedeln upptagit två namn på suppleantsidan för varje namn på

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)

den andra sidan, hade resultatet blivit detsamma som det nu blev. I detta fall hade ju två suppleanter utsetts vid själva valet, och de funnos att tillgå för att ersätta Adolf Lindgren, men den ene dog och den andre ville avsäga sig. Denna situation hade uppkommit, även om de förutsättningar, som konstitutionsutskottet här anger, varit för handen.

Nu erkänner visserligen utskottet att det kan finnas vissa skäl för att taga frågan under omprövning, men utskottet anser tydligen att den bör upptagas i ett större sammanhang, och eftersom utskottet tydligen inte är redo att ange det sammanhanget i dag eller att taga något initiativ i den riktningen, avstyrker det motionen.

Fem reservanter ha framställt ett yrkande om att riksdagen redan nu skulle besluta den ändringen i kommunala vallagen att för varje landstingsman utses tre suppleanter vid valet. Det är klart att detta skulle innebära en förbättring, men även med den bestämmelsen kan samma malör inträffa som hände i Örebro läns landsting. Möjligheten därtill blir mindre än när det endast utses två suppleanter, men den verkliga garantien för att en sådan malör inte skall inträffa vinner man inte på det sättet.

Det förefaller mig, som om konstitutionsutskottet skulle ha fattat sitt beslut med utgångspunkt från felaktiga förutsättningar, åtminstone beträffande den passus som jag nyss citerade ur utskottets utlåtande, varför jag ifrågasätter, huruvida det inte skulle vara lämpligt att kammaren återremitterade motionen till utskottet för avgivande av nytt utlåtande. Jag skulle ju kunna yrka bifall till reservanternas förslag, men enligt vad jag har hört, hyser talmannen tvekan om huruvida detta yrkande kan ställas under proposition, varför jag avstår därifrån.

I stället ber jag, herr talman, att få yrka att kammaren återremitterar motionen till konstitutionsutskottet.

Herr Herlitz: Herr talman! Detta är på sätt och vis en liten fråga, men den har ändå sitt intresse. I all synnerhet har den intresse för denna kammarare. Det gäller ju, om man skall ordna det på det viset, att platserna i landstingen, särskilt vid tillfällen då förstakammarledamöter väljas, äro fulltaligt besatta.

Frågan har kommit upp genom en malör som inträffade i Örebro läns landsting i fjol, och motionärerna ha velat råda bot för saken genom att få införd samma ordning för fyllande av tomma platser i landstingen som redan gäller vid kommunal- och stadsfullmäktige. Jag ber då att få erinra om hur det förhåller sig med dessa olika anordningar och därmed på samma gång motivera, varför man icke kan följa motionärerna i deras yrkande.

Med avseende på kommunal- och stadsfullmäktigeval gäller den ordningen att om en plats blir ledig, finnas icke några på förhand utsedda suppleanter, utan då ordnas en ny röstsammanräkning och platsen blir på det viset besatt. Blir den sålunda utsedde ersättaren sedan obehörig eller förhindrad, skeren ny sammanräkning, och på det viset kan man fortsätta så länge det finns några namn kvar på sedeln.

Vad åter angår landstingen har man ordnat på ett helt annat sätt. Man utser på förhand ett bestämt antal suppleanter, som stå till reds, och sedan dessa suppleanter blivit utnyttjade, finns icke någon laglig möjlighet att fylla platsen. Det är denna ordning som motionärerna vilja avskaffa och ersätta med den ordning, som gäller vid fullmäktigevalen. Men det går icke för sig, ty meningen med den ordning vi ha i landstingen är ju den att det skall finnas folk till reds som kan träda in vid ett alldeles opåräknat förfall. Skola vi gå över till ordningen att icke ha några sådana suppleanter, skola alltså nya sam-

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)
manräkningar äga rum var gång en suppleant behövs. Då kunna vi icke vid ett hastigt förfall inkalla någon ersättare för en landstingsman som fått förhinder.

Man kan sålunda icke kopiera ordningen vid fullmäktigevalen. Det går så mycket mindre som det tvärtom finns ett ganska starkt intresse på sina håll för att införa den vid landstingen gällande ordningen med suppleanter, som kunna inträda vid tillfälliga förfall såväl som vid avgång, även vid stadsfullmäktige- och kommunalfullmäktigevalen.

Å andra sidan ha emellertid motionärerna i sin argumentation alldeles oestriddligen rätt. Lagstiftaren måste förnuftigtvis ordna det på det viset att det skall finnas folk att besätta en plats som blivit ledig i landstinget. Det är tokigt att man skall vara bunden vid ett på förhand bestämt antal suppleanter och icke sedan kunna gå vidare. För att tillgodose det önskemålet skulle man kunna tänka sig att gå den vägen, att man bibehölle den nuvarande ordningen med landstingssuppleanter men öppnade en möjlighet att, sedan hela antalet suppleanter blivit förbrukat, verkställa en ny röstsammanräkning och på det viset få platsen besatt. Det är emellertid en vanskligh sak att göra, och det ha vi reservanter i konstitutionsutskottet icke vågat föreslå. Vi ha däremot fört på tal tanken att i stället öka det antal suppleanter som utses för varje landstingsman.

Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att för bestämmandet av antalet suppleanter ha vi en högst besynnerlig och meningslös ordning. Den ordningen innebär nämligen, att om ett parti i en valkrets — jag bortser från fall då det förekommer karteller — har tre representanter, utses för var och en av dessa representanter tre suppleanter. Har partiet däremot endast fått besätta två platser, utses för var och en av de två ordinarie representanterna endast två suppleanter. Man kan förklara denna ordning med historiska skäl, men frågar man efter de grunder, som *nu* skola bära upp den, kan man inte finna någon annan grund än Skriftens ord, att den som mycket har, åt honom skall mycket varda givet, och den som intet har, från honom skall tagas även det han har. Detta är en påtaglig orättvisa mot små partier. I första hand vill jag sålunda vädja till de ledamöter av kammaren, som tillhöra partier, som inte äro vana att få mer än en eller två representanter i en valkrets. Det är uppenbart, att det främst är de som missgynnas. Men jag tillåter mig att också framställa en vördsam vädjan till representanter för ett starkare parti, som är vant vid litet andra siffror men som i alla fall i en eller annan valkrets kan befinna sig i den olyckliga ställningen att endast ha en eller två representanter — missförhållandet kan sålunda även röra ett större parti.

Nu svaras det att man inte har några praktiska erfarenheter av dessa olägenheter. Svaret på detta blir i första hand en hänvisning till Örebrofallet, men för det andra måste en viktig omständighet strykas under. Jag tycker att vi inte ha rätt att glömma bort, att det nu gäller en ordning för ett landstingsmannaval, som skall äga giltighet från 1943 till 1946. Ingen människa vet vad som kommer att hända under den tiden. Men så mycket veta vi, att vi under nuvarande förhållanden måste räkna med att människor kunna drabbas av mångahanda olycksöden, som vi förut under lugnare tider inte räknat med. Då för tiden fingo vi räkna med att folk sjuknade och dog och att folk flyttade bort från orten. Det få vi fortfarande räkna med, men nu ha vi dessutom att räkna med att landstingssuppleanter kunna bli inkallade till militärtjänstgöring, att riket råkar i krig och suppleanterna äro i fält, att de stupa eller råka ut för allehanda andra olycksöden, som kriget kan föra med sig.

Ur dessa synpunkter har denna lilla fråga verkligen sin betydelse. Det är klart, att man inte löser den genom att öka antalet suppleanter från två till

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)
tre, men det är i varje fall ett steg i den rätta riktningen. Såsom herr andre vice talmannen nämnde, torde emellertid proposition inte kunna framställas på ett yrkande om bifall till reservationen. Jag får under sådana förhållanden ansluta mig till yrkandet om återremiss till utskottet.

Häri instämde herr *Sandegård*.

Herr **von Horn**: Herr talman! Det är inte så mycket att tillägga utöver vad herr andre vice talmannen och herr Herlitz ha anfört, men eftersom jag är medmotionär skall jag med några ord ytterligare belysa frågans vikt. Till att börja med vill jag säga, att när vi motionärer valde vägen att föreslå samma ordning vid landstingsmannavalen som vid kommunalfullmäktige- och stadsfullmäktigevalen, var det av den anledningen, att man då vet, att om en landstingsman avgår, har man alltid möjlighet att efter en sammanräkning få platsen besatt. Vi räknade med att det är bättre att få platsen besatt, även om det sker genom ett mindre snabbt förfarande, än att inte få någon representant alls. Det har redogjorts för det fall, som ligger till grund för motionen, nämligen rörande den här i kammaren mycket väl kände herr Lindgren och hans förste ersättare, vilka båda avledo, och den andre ersättaren, som på grund av ändrade levnadsförhållanden gärna ville avstå från att vara landstingsman. Det kan framhållas, att om han i sin avsägelse anfört, att han hade fyllt sextio år sedan han blev vald, hade landstinget inte kunnat bifalla det yrkande, som för resten jag själv gjorde om avslag på hans framställning. Men fallet skulle kunnat bli ännu mera komplicerat, i det att i samma valkrets, Örebro stad, den andra representanten för samma parti, en fru Lien, hade som suppleanter dels en direktör Berglund, som dog, och dels samme disponent Malm, som avsade sig. Hade nu Malms ansökan bifallits och fru Lien dessutom icke kunnat komma i fråga, hade högerpartiet inom Örebro stads valkrets inte haft någon representant i landstinget. Det hade sålunda kunnat bli värre än det nu blev.

Herr Herlitz erinrade om att vi för närvarande leva i sådana tider, att det mycket väl kan hända att ersättningsbehovet blir avsevärt större än det har varit under de fredliga årtionden, som vi ha genomlevat. I det sammanhanget vill jag också erinra om att landstingen icke äro beslutsmässiga därest mindre än två tredjedelar av ledamöterna äro tillstädes. Om man tänker sig att ofärd kommer över vårt land — det vet man inte, och vi skola hoppas att så inte blir fallet — och att något mer än en tredjedel av ett landstings ledamöter inte kan vara närvarande, kommer landstinget att icke kunna fungera.

Det är bland annat av dessa anledningar som vi motionärer ha velat framlägga detta ärende för riksdagen. Jag skulle helst ha sett, att ett avgörande kunnat träffas i dag, men när jag hör att talmannen icke kan framställa proposition på det yrkande, som reservanterna ha framfört, och som i varje fall skulle förbättra det nuvarande systemet, så skall jag be, herr talman, att få förena mig med den som yrkat återremiss till konstitutionsutskottet, samtidigt som jag framför en vädjan till kammaren att beakta det inträffade fallet.

Herr **Källman**: Herr talman! Motionärerna äro inte nöjda med det förslag, som innefattas i reservationen, och det kan jag mycket väl förstå, alldenstund precis samma malör skulle kunna inträffa när som helst, om man gör ytterligare en sammanräkning för att få fram ännu en suppleant.

Det är emellertid särskilt i anledning av herr von Horns yttrande, som jag vill framhålla, att det beror på högerpartiet självt i Örebro län att det sakens suppleant vid det ifrågakvarande tillfället. Jag har framför mig en av-

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)
skrift av den valsedel, som begagnades vid landstingsmannavalet i Örebro stad, och av denna framgår det, att för varje ordinarie ledamot uppsatts allenast en suppleant i stället för två, som ju är tillåtet. Det är därför man har haft så ont om suppleanter, som kunnat rycka in vid förfall för de ordinarie.

Beträffande det förslag som innefattas i motionen vill jag framhålla, att sammanräkningar för att få fram nya landstingsmän efter avgångna skulle taga alltför lång tid. Jag har varit med om fall, då en landstingsman på söndagskvällen anmält förhinder att delta i landstinget, som börjar sitt möte på måndag morgon. I ett sådant fall är det naturligtvis fullkomligt otänkbart, att länsstyrelsen skall kunna företaga en sammanräkning så fort, att man får någon nytta därav under veckan för landstingets möte. Platsen kan alltså inte bli besatt, om man går motionärernas väg, den saken är uppenbar.

Då kvarstår endast den möjligheten att man skapar förutsättningar för ytterligare en sammanräkning, vilket reservationsvis föreslagits. Konstitutionsutskottet har emellertid framhållit, att man inte skall ändra lagar i onödan, d. v. s. då en ändring inte har någon verkligt stor betydelse. Det är inte riktigt att i små, små etapper ändra gällande lagar, varigenom man endast irriterar de människor, som skola tillämpa dessa vid oavlätliga ändringar. Det är besvärligt, och det klagas mycket allmänt över att man inte gör lagändringar i större sammanhang, utan kommer med den ena lilla detaljen då och den andra då. Jag tillhör dem, som vilja vara med om lagändringar, när de äro betydelsefulla, men inte i ett fall som det föreliggande, där, som det visats, partierna själva kunna sköta om att de ha ersättare för de ordinarie ledamöterna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan. Jag vill tillägga, att jag knappast förstår vad en återremiss skulle tjäna till.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Jag kan hålla med herr Källman om att man inte skall ändra lagarna utan att det verkligen föreligger behov därtill. Det är emellertid viktigt, att man, när man går att förrätta riksdagsmannaval i respektive landsting, då har platserna besatta i överensstämmelse med det ursprungliga valresultatet. Har den nuvarande ordningen vissa brister i det avseendet, är det inte bara berättigat att göra en lagändring, ty demokratin skall fungera så, att ledamöter av första kammaren utses enligt de anvisningar, som de ursprungliga väljarna givit. Är det brister på denna punkt, är det fullgiltig anledning att göra en ändring i lagen. Jag skulle därför vilja instämma med dem, som ha yrkat på återremiss. Jag gör det även ur den synpunkten, att i två valkretsar, Stockholms och Göteborgs, där stadsfullmäktige välja förstakammarledamöter, finns det inte någon möjlighet att vid ett förfall, beroende på beredskapstjänstgöring eller sjukdom eller vad det må vara, inkalla en suppleant för en frånvarande. Jag vet att i höst ett fall kommer att inträffa då en bråkdel av en röst, och i en viss situation en sjättedels röst, för den händelse någon är borta från någotdera av partierna, kan komma att medföra, att det inte blir den uppsättning av ledamöter i första kammaren som man hade anledning att förmoda på grund av resultatet av det föregående stadsfullmäktigevalet.

Om detta ärende återremitteras till utskottet, skulle jag vilja be utskottet att även taga vad jag nu anfört under övervägande. Är det av vikt att vid landstingens val av ledamöter i första kammaren alla partier äro representerade med hänsyn till ett föregående valutslag, är det även av vikt att Stockholm och Göteborg, och eventuellt de städer som jämte landstingen välja förstakammarledamöter, äro representerade i den utsträckning som folket i val har anvisat.

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)

I förhoppning om att utskottet beaktar denna omständighet ansluter jag mig, herr talman, till yrkandet om återremiss.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag skall inte säga många ord. Jag ansluter mig helt till herr Herlitz' synpunkter på denna fråga.

Jag begärde ordet i anledning av ett uttalande av herr Källman, vars syn i övrigt på sådana ting som dessa brukar vara praktisk och klok. Herr Källman säger, att man inte i onödan skall irritera valmännen genom ändringar i lagen. Jag har då frågat mig vilken irritation det skulle medföra, om man sätter in i lagtexten ordet tre i stället för två, vilket ju är hela ändringen.

Jag tycker att det förslag reservanterna framlagt är så tillfredsställande man kan begära. Det vore därför en mycket rimlig begäran att utskottet än en gång finge granska detta förslag.

Jag ber att få ansluta mig till förslaget om återremiss.

Herr Källman: Herr talman! Jag har inte sagt att valmännen bli irriterade av dessa små lagändringar, utan de som bli irriterade äro de som skola tillämpa lagarna. De hinna inte följa med då det sker små ändringar tid efter annan.

Den fråga som herr Sjödahl förde upp i debatten ligger ju på ett helt annat plan än det som beröres av de föreliggande motionerna. Jag skulle vilja säga, att vad herr Sjödahl önskar är rakt motsatt mot vad motionärerna önska, ty han vill att man även vid fullmäktigeval skall ha suppleanter i händelse av förfall för någon ledamot vid enstaka tillfällen. Detta är en helt annan fråga. I det avseendet föreligger intet förslag till årets riksdag. Detta spörsmål kan alltså inte bidra till att stärka yrkandet om återremiss.

Jag tillåter mig därför fortfarande yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sjödahl: Herr talman! Herr Källman anförde som skäl mot en återremiss, att den nya bestämmelsen skulle medföra besvärligheter för dem som skola tillämpa lagen och att de inte skulle »gitta» följa med förändringarna. Jag tycker att det är en mycket egendomlig uppfattning, som talar ur detta påstående.

Jag vill desslikes erinra herr Källman om att motionärernas förslag, såvitt jag kan förstå, inte avhjälpes de olägenheter som framkommit i samband med fallet från Örebro. Konstitutionsutskottet har ju emellertid initiativrätt, och man skulle kunna tänka sig att herr Källman som ledamot av konstitutionsutskottet här skulle kunna vara med om att väcka den vilja till initiativ som säkerligen förefinnes inom utskottet.

Jag vågar hoppas att om första kammaren återremitterar detta ärende till konstitutionsutskottet, vilket jag tror blir fallet, utskottet med hjälp av de sakkunniga det har till sitt förfogande såväl inom utskottet som bland dess tjänstemän skall kunna framlägga ett förslag, som skulle kunna lösa såväl den ena som den andra frågan. Jag tror för övrigt inte herr Källman själv blivit övertygad av vad han sagt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om återremiss.

Herr Herlitz: Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag fått det intrycket, att en del av kammarens ledamöter möjligen påverkats av herr Källmans påstående att missödet i Örebro berodde på högern själv genom att den inte upptagit två namn på sedelns högra sida.

Ang. ordningen för utseende av suppleant för landstingsman. (Forts.)

Detta argument har redan gendrivits av de båda motionärerna, och jag har bara att än en gång understryka, att detta påstående, som även gjorts av konstitutionsutskottet, är fullständigt oriktigt. Sådan sedeln nu var, utsågs det i alla fall två suppleanter. Mer än två suppleanter hade inte heller kunnat utses om det stått två namn på sedelns högra sida. Det är ett grundlöst påstående, att det skulle ha blivit någon skillnad om det stått ett eller två namn. Under alla omständigheter hade två suppleanter utsetts.

Det har sagts, att reservanternas förslag inte löser hela frågan. Detta är naturligtvis riktigt. Likaväl som två människor kunna falla bort på ett eller annat sätt under en fyraårsperiod, kan så bli förhållandet med tre. Jag vill då emellertid erinra om att, för den händelse kammaren beslutar en återremiss, det finns möjlighet för konstitutionsutskottet att överväga inte bara en övergång till reservanternas linje, som utskottet en gång avvisat. Som en bland flera möjligheter vill jag även framkasta den, att utskottet bibehåller ordningen med två på förhand utsedda suppleanter men därutöver inför den föreskriften att, om det undantagsvis skulle inträffa att antalet suppleanter är slut, man har rätt att verkställa ny röstsammanräkning på det sätt vi känna från kommunalfullmäktigevalen.

Jag har härmed inte tagit ståndpunkt till vare sig den ena eller andra av dessa möjligheter. Jag har endast velat framhålla, att utskottet har flera linjer att välja på, för den händelse ärendet återremitteras.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till utbyte av transformator vid Ulriksdals kungsgård m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för E. E. Andersson m. fl. från ersättningsskyldighet;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till sjömätningssändamål;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av den i avlöningsstaten för lots- och fyrstaten för budgetåret 1941/42 upptagna anslagsposten till avlöningar till icke-ordinarie personal;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till undervisning i meteorologi vid Stockholms högskola; samt

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till avlöningar vid musikaliska akademien.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning.

*Anslag till
anordnande
av skolbarns-
bespisning.*

I detta utlåtande hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 169 framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Gustaf Karlsson* och *Lindberg* i Umeå, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Till föreliggande utskottsutlåtande har jag fogat en blank reservation. Denna innebär icke att jag har någon mot departementschefen och utskottet avvikande mening när det gäller de ändrade grunder för statsbidrag till skolbarnsbespisning, som äro föreslagna och som väl även bli beslutade.

Det var endast i fråga om en liten detalj som jag hade en avvikande mening inom utskottet. Jag ställde nämligen där ett yrkande, som syftade till att Kungl. Maj:t skulle få möjlighet att ge statsbidrag för skolbarnsbespisning till städer som ha det särskilt svårt ställt och som kanske ha det minst lika svårt som de landskommuner vilka nu äro berättigade till statsbidrag. Som kammarens ärade ledamöter finna har utskottet också varit inne på denna tanke och t. o. m. funnit den berättigad. Men så ryggar utskottet tillbaka inför tanken på det statsfinansiella läget och säger, att frågan får bero för i år.

Jag skulle tro att utskottets utlåtande får tolkas som en vädjan till statsrådet att till budgetåret 1943/44 framlägga förslag som ger städerna den möjlighet som nu förvägras dem. Jag har däremot den uppfattningen, att Kungl. Maj:t redan för *nästa budgetår* borde kunna bevilja dessa sämst ställda städer statsbidrag. Däri ligger den avvikande mening jag har anfört och som jag anser mycket väl motiverad.

Då emellertid ingen motion finnes föreligger det formella hinder för att jag skall kunna framställa ett yrkande i antydd riktning. Jag får därför nöja mig med en enträgen vädjan till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att beakta vad jag anfört och att så snart som möjligt vidtaga de ändringar i bestämmelserna jag talat om, vilka jag anser fullt berättigade.

Statsrådet synes vara positivt inställd till denna verksamhet. Jag tar alldeles särskilt fasta på vad statsrådet skrivit i den kungl. propositionen. Statsrådet säger där bl. a.: »Jag vill i detta sammanhang förutskicka, att jag ämnar följa utvecklingen på detta område med uppmärksamhet och att jag är beredd att, därest behov av ytterligare anslagsmedel för nästa budgetår skulle uppstå, föreslå Kungl. Maj:t de åtgärder för anslagets förstärkande, som kunna befinnas påkallade.» Det är sannerligen inte var dag i dessa tider som utskott och riksdag få se uttalanden i denna riktning. Det är alldeles tydligt, att det

Anslag till anordnande av skolbarnsbespisning. (Forts.)

måste vittna dels om statsrådets intresse för saken och dels om att verksamheten är av mycket allvarlig natur. Detta har varit ett ytterligare skäl för mig att hävda, att städer, som faktiskt ha behov av statsbidrag, böra få rätt till sådant. Det kanske bara rör sig om ett tjugotal eller tiotal städer.

Jag tänker mig möjligheten, att denna ändring i bestämmelserna skulle kunna ske vid en eventuell höstsession i riksdagen. Om det inte blir någon höstsession, finns möjligheten att ett förslag om dylik ändring skulle kunna komma på riksdagens bord i början på nästa års riksdag, varigenom städerna under nästa budgetår skulle få den rätt till statsbidrag som nu förvägras dem.

Jag är, herr talman, i denna församling en landsbygdens representant, men jag anser ändå, att det är rättvist att här ge dessa sämst ställda städer en förmån, som är fullt motiverad.

Jag har inget yrkande.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Den senaste ärade talaren har rätt i sin förmodan, att jag är alldeles särskilt intresserad av skolbarnsbespisningen och är, som han säger, positivt inställd till denna. Jag kan inom parentes nämna, att jag här i Stockholm organiserat upp och under många år lett arbetet med skolbarnsbespisningen. Jag tror därför inte jag kan misstänkas för bistående intresse i denna fråga.

Orsaken till att jag inte utsträckt möjligheten att erhålla bidrag även till städerna är mycket naturlig. För det första har ju skolbarnsbespisning med hjälp av statsbidrag sedan gammalt begränsats till landsbygden. Det är då ganska naturligt att man fortsätter med detta och i första hand förstärker verksamheten där så mycket som möjligt. För det andra är det uppenbart, att landskommunerna ha det svårast i detta avseende. Man får därför försöka koncentrera de medel man överhuvud taget i dessa tider kan åstadkomma för denna verksamhet till de landskommuner som ha det värst.

Jag vill emellertid gärna säga den senaste ärade talaren att, därest förhållandena visa sig vara sådana inom en eller annan stadskommun, att kommunen kan anses uppfylla de ganska stränga villkor som äro uppställda för att statsbidrag skall utgå, skall jag till nästa budgetår överväga frågan om statsbidrag även till sådana städer.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Efter statsrådets tillmötesgående svar på reservantens under debatten framställda hemställan har jag egentligen inte någonting att tillägga.

Reservanten underströk ju hur välvilligt utskottet ställt sig till själva tanken bakom denna verksamhet, och han torde nu kunna vara fullt belåten sedan statsrådet rent principiellt instämt i de synpunkter reservanten ville framföra.

Jag har således, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **Näsström**: Herr talman! Jag ber att till departementschefen och utskottet få framföra ett varmt tack för den förbättring på ifrågavarande område, som genom det framlagda förslaget åstadkommits.

För norrlandskommunerna med de långa avstånd som där finnas är denna fråga alldeles särskilt aktuell. Men det gäller vilken bidragsprocent som skall utgå för kommunerna. Under de senaste veckorna har denna sak diskuterats mycket i dessa kommuner. Många av dem ha inte ansett sig kunna verkställa någon skolbarnsbespisning om inte den högsta procentsatsen, alltså 80 procent, tillämpas. Jag förstår mycket väl, att medlen inte tillåta att alla kommuner få denna procent. Departementschefen har emellertid lovat att begära ytter-

Anslag till anordnande av skolbarnsbespisning. (Forts.)

ligare medel, om de anvisade medlen inte skulle vara tillräckliga. Detta måste då bli beroende på dels hur många kommuner som begära anslag och dels vilken procentsats de tilldelas.

Vad beträffar dessa ofta mycket fattiga norrlandskommuner, ber jag att få vädja till departementschefen, att han måtte medverka till att de få sådana statsbidrag att det blir möjligt att överhuvud anordna skolbarnsbespisning. Behovet är stort, och om de på grund av avsaknad av tillräckligt bidrag icke kunna anordna skolbarnsbespisning, går ju detta ut över barnen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 77, i anledning av väckta motioner angående ytterligare utredning rörande löneplaceringen för de vetenskapligt utbildade tjänstemännen vid statens arkiv, bibliotek och museer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till försäkringsrådet m. m.

*Anslag till
försäkrings-
rådet m. m.*

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:ten vidtaga sådan ändring i den för försäkringsrådet gällande personalförteckningen, att den ordinarie expeditionsvakttjänsten hos rådet från och med budgetåret 1942/43 upptoges i lönegraden A 6;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för försäkringsrådet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1942/43;

c) till Försäkringsrådet: Avlöningar för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 271,500 kronor.

Herr Wistrand: Herr talman! Försäkringsrådets organisation har varit föremål för behandling av besparingsutredningen, som i ärendet avgivit vissa förslag. Dessa ha emellertid icke blivit beaktade av departementschefen.

Det är mycket förklarligt, att statsutskottet på detta ganska intrikata område icke haft möjlighet att göra en verkligt ingående prövning huruvida departementschefens inställning till besparingsberedningens förslag varit befogad. Detta bl. a. med hänsyn till att det ju här är fråga om tämligen svårbedömliga författningsrättsliga frågor.

Jag vill dock i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att besparingsberedningen funnit försäkringsrådet vara en institution, som arbetar med en ganska vid ekonomisk ram i förhållande till de tämligen begränsade dömande uppgifter som äro försäkringsrådet anförtrodda. På grund av att försäkringsrådet tjänstgör som en högsta domstol på sitt område, har det även i bagatellmål, för vilka man skulle kunna tänka sig en annan behandling, ansett sig nödsakat att sätta i gång samma vidlyftiga utredningsapparat och göra samma omsorgsfulla bedömande som i avseende å viktigare frågor. Försäkringsrådets apparat får denna tyngd bl. a. därför att man kan komma att åberopa rådets dom som prejudikat för bedömande av kommande tvister på grund av samma fall. Jag syftar särskilt på det förhållandet, att försäkringsrådet använder en avsevärd tid till att pröva vederbörandes inkomstförhållan-

Anslag till försäkringsrådet m. m. (Forts.)

den för att bestämma frågan om ersättning, även i fall då detta kan vara av mycket liten betydelse, endast därför att samma fall en gång i framtiden på grund av framdeles uppkommande eller uppenbar invaliditet kan medföra ett yrkande om en livränta, något som dock inträffar ytterligt sällan. Följden har blivit att försäkringsrådet vuxit sig allt större och större och blivit en institution som arbetar tungt. Enligt min uppfattning fordras här en undersökning i vad mån en rationalisering skulle kunna ske.

Dessa förhållanden ha också med skärpa belysts av två institutioner, som ha att leverera mål till försäkringsrådet, nämligen riksförsäkringsanstalten och de ömsesidiga socialförsäkringsbolagens förening.

Skulle man kunna finna en form, som kunde medgiva en enklare behandling av frågorna inom försäkringsrådet, naturligtvis utan eftersättande av rätts säkerhetens krav, skulle man ha vunnit ganska mycket, bl. a. ur den synpunkten, att för närvarande en synnerligen viktig uppgift för försäkringsrådet, nämligen den att vara ledande för utvecklingen på olycksfallsförsäkringens område, ganska mycket eftersatts. När försäkringsrådet instiftades var det meningen, att man skulle hålla täta konferenser med försäkringsbolagen för att därigenom finna vägen till en riktig praxis. Dessa konferenser ha med åren blivit allt mindre och mindre täta, och man kan inte säga, att detta mycket viktiga led i försäkringsrådets verksamhet längre fungerar på sätt som önskvärt vore.

Då socialministern nu kommit in i kammaren, skulle jag vilja rikta en uppmaning till honom att icke låta frågan om formerna och sättet för försäkringsrådets verksamhet vara slutgiltigt avgjord genom det ställningstagande han tagit till densamma i propositionen, utan att han måtte ha uppmärksamheten riktad på att söka åstadkomma en bättre relation i förhållandet mellan uppgifter och utgifter i avseende å försäkringsrådets verksamhet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. befrielse
från arvsskatt
för stiftelsen
Seth M. Kem-
pes minne.*

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående återbäring av arvsskatt för vissa donationer m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 106, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 27 februari 1942, föreslagit riksdagen att dels till Återbäring av erlagd arvsskatt i vissa fall för budgetåret 1942/43 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 139,600 kronor, dels ock medgiva, att stiftelsen Seth M. Kempes minne befriades från erläggande av den på Seth M. Kempes fond I belöpande arvsskatten.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten proposition, nr 202, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 20 mars 1942 — med ändring i avseende å anslagsbeloppet av det i propositionen nr 106 framlagda förslaget — föreslagit riksdagen att till Återbäring av erlagd arvsskatt i vissa fall för budgetåret 1942/43 under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 184,600 kronor.

Ang. befrielse från arvsskatt för stiftelsen Seth M. Kempes minne. (Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen I: 37 av herr *W. Nisser* m. fl., I: 117 av herr *Sam Larsson*, I: 136 av herr *A. Engberg* och II: 4 av herr *B. Gezelius* m. fl.

I den inom första kammaren av herr *A. Engberg* väckta motionen nr 136 hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva stiftelsen Seth M. Kempes minne frihet från arvsskatt beträffande såväl stiftelsens fond I som dess fond II.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 37, I: 117 och I: 136 samt II: 4,

a) till Återbäring av erlagda stämpelmedel i vissa fall för budgetåret 1942/43 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett anslag av 186,400 kronor;

b) medgiva, att stiftelsen Seth M. Kempes minne befriades från erläggande av den på Seth M. Kempes fond I belöpande arvsskatten;

II. att motionen I: 117 i vad densamma avsåge räntegottgörelse och motionen I: 136 i vad densamma avsåge Seth M. Kempes fond II icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Bäckström*, *Danielsson*, *Lindberg* i Umeå och *Eriksson* i Frägsta ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen — — — I: 136 samt II: 4,

a) till Återbäring — — — av 186,400 kronor;

b) medgiva, att stiftelsen Seth M. Kempes minne befriades från erläggande av den på Seth M. Kempes fond I och II belöpande arvsskatten;

II. att motionen I: 117 i vad densamma avsåge räntegottgörelse icke måtte vinna riksdagens bifall.

Herr Bäckström: Herr talman! Då jag jämte tre ledamöter av andra kammaren vid detta utskottsutlåtande avgivit en reservation, tillåter jag mig att anföra en del synpunkter berörande denna fråga.

Utskottet anser i likhet med föredragande departementschefen, att stiftelsen Seth M. Kempes minne fond I bör befrias från erläggande av arvs- och gåvoskatt till staten intill ett belopp av 175,260 kronor. Vi reserverar vilja gå ännu längre, på grund av vissa särskilda omständigheter som äro förenade med båda dessa donationer, fond I och fond II.

Jag ber, herr talman, att få föredraga vad stiftelsens styrelse bl. a. anför i sin framställning till Kungl. Maj:t, dagtecknad den 12 maj 1941, med hemställan om att Kungl. Maj:t måtte avlåta en proposition till riksdagen angående befrielse från arvsskatt. Propositionen meddelar ur denna skrift följande:

Genom gåvobrev den 7 november 1936 hade professorskan Bruzelius i livstiden till en stiftelse benämnd stiftelsen J. C. Kempes Minne donerat 15,000 aktier i Mo och Domsjö aktiebolag, därvid sistnämnda stiftelses uppgift angivits på enahanda sätt som för stiftelsen Seth M. Kempes minne. Såväl den nya som den äldre stiftelsen avsåge således att tillgodose allmännyttiga syften, som fölle inom ramen för statens verksamhet. Såvitt vore bekant funnes tidigare i Norrland ingen stiftelse förutom stiftelsen J. C. Kempes Minne, som till storlek och syfte kunde jämföras med den nu ifrågavarande stiftelsen Seth M. Kempes minne. Det funnes väl ingen del av vårt land, som i samma grad som övre Norrland hade behov av understöd av sådan art och sådan

Ang. befrielse från arvsskatt för stiftelsen Seth M. Kempes minne. (Forts.) syftning som dessa båda stiftelser kunde erbjuda. En verkställd utredning utvisade att exporten från Norrland exklusive Gästrikland under åren 1871—1937 tillfört vårt land i dess helhet sammanlagt över 15 miljarder kronor, varav cirka 11.5 miljarder efter sekelskiftet, allt omräknat efter 1937 års penningvärde. En export av denna omfattning hade således i utomordentlig grad medverkat till höjande av landets utveckling och välförstånd.

Norrland hade dock icke i högre grad blivit delaktigt av detta välförstånd. Levnadsstandarden där vore i genomsnitt låg och fattigdomen ej sällsynt, särskilt i de båda nordligaste länen. Professorskan Bruzelius hade genom sitt testamente fullföljt den redan genom den tidigare donationen yppade avsikten att tillgodose den landsända, därifrån hennes förmögenhet ytterst härflutit.

I särskilda till Kungl. Maj:ts ställda skrifter ha sedermera Västerbottens läns hushållningssällskap, Norrbottens läns hushållningssällskap samt landshövdingarna i Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län tillstyrkt ifrågakvarande ansökning.

Testator, fru Lotty Bruzelius, född Kempe, har under en lång följd av år genom gåvor av »Okänd» utövat en omfattande välgörenhet. Hon har bekostat uppförandet av ej mindre än sex arbetsstugor för skolbarn från ödebygden, därunder en i Dikanäs i Västerbottens län och fem i Norrbottens län, nämligen i Vojakkala, Karungi, Hedenäset, Svanstein och Pålkem. Därigenom har staten besparats stora kostnader för sex skolhemsanläggningar.

Morjärvs kyrka i Norrbottens län har uppförts på bekostnad av fru Bruzelius.

Hon har vidare anslagit sammanlagt 30,000 kronor till främjande av trädgårdsodlingen i Västerbottens län och därmed givit impulsen till bildande av den inom vårt land enastående trädgårdsorganisation, som nu omspannar hela Västerbottens län, även Lappmarken.

Dessa gåvor av den under livstiden okända givaren, fru Bruzelius, representera ett värde av mer än en halv miljon kronor.

Sedan fru Bruzelius för cirka 40 år sedan blev änka, har hon av sin vissa år mycket betydande inkomst utgivit för olika ändamål i välgörande syfte nästan allt, vad hon ej behövde för egen del, ett behov som under de senare åren ej varit stort.

Så har fru Bruzelius på sin tid bekostat uppförandet av ett bostadshus i Stockholm för mindre bemedlade självförsörjande kvinnor, som här skulle beredas goda bostäder för gott pris. Avkastningen av detta hus skulle tagas i anspråk för uppförande av ytterligare hus för liknande ändamål. Tre eller fyra sådana hus ha på detta sätt kommit till stånd.

Även i många andra fall anses fru Bruzelius ha varit givare, när en »Okänd» skänkt ett belopp för något mera betydande ändamål.

Till staten skänkte fru Bruzelius i förening med två anhöriga den av dem gemensamt ägda egendomen Söråker i Västernorrlands län, att användas till trädgårdsskola för Norrland. Med denna gåva ha även följt åtskilliga anslag från samma håll.

Såväl stiftelsen J. C. Kempes minne som stiftelsen Seth M. Kempes minne har tillkommit genom donationer av fru Bruzelius, vilken föredragit att ej se sitt namn förknippat med någon enda av hennes storartade gåvor. De representera ett värde av flera miljoner kronor. Båda stiftelserna avse dels att bilda stipendiefonder vid lantmanna-, lanthushålls- och liknande skolor till gagn för landsbygdens obemedlade elever, dels att fullfölja religiösa, välgörande, sociala, vetenskapliga, konstnärliga eller eljest kulturella syften samt att främja jordbruket, allt i de tre nordligaste länen.

Nu skall staten av den senast bildade stiftelsen uttaga i skatt inemot

Ang. befrielse från arvsskatt för stiftelsen Seth M. Kempes minne. (Forts.)
340,000 kronor. Till betalning härav måste tagas i anspråk avkastningen av fond II under nära fem år. Detta innebär, att staten under denna tid tar de medel som denna för de tre nordligaste länens väl ömmande kvinna avsett skulle komma dessa län till godo.

Det är knappast troligt, att tillkomsten av donationer för allmännyttiga och välgörande ändamål kommer att främjas genom ett sådant förfarande, allra minst när det gäller en styvmoderligt behandlad del av vårt land, som innerligt väl behöver de medel som skänkts till dess bästa.

Med vad jag nu har anfört och utifrån de synpunkter jag anser att man bör lägga på denna fråga, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, som innebär att stiftelsen Seth M. Kempes minne befrias från arvsskatt även å fond II.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Det är ju förklarligt att norrlänningarna ha ett visst intresse av att få befrielse från arvsskatten även å denna del av de kempeska donationerna. De nuvarande lagbestämmelserna lägga emellertid hinder i vägen för att statsutskottet skulle ha kunnat tillstyrka en sådan skattefrihet. Föredragande departementschefen har i sitt yttrande anfört, att arvsskatten i detta fall avser en testamentslott, för vilken skattebefrielse icke skulle ha åtnjutits enligt den nya arvsskattelagstiftningen. Utskottet har, som synes på sid. 17 i utlåtandet, med hänsyn härtill ansett sig icke böra tillstyrka det berörda yrkandet. Detta är motiveringen till statsutskottets beslut.

Reservanterna säga i sitt yttrande, att det inte skulle bli möjligt att nu taga fonden i anspråk för de avsedda syftena, utan att avkastningen under några år framöver i stället skulle tillföras statskassan. Jag har inte kunnat förstå den synpunkten. Det finns väl inte något i statuterna, som innebär att fonden under särskilda förhållanden icke skall få tagas i anspråk för sitt ändamål.

Som synes har det inte varit möjligt för statsutskottet att medverka till de i motionerna framförda önskemålen. Lagstiftningen lägger, som jag tidigare sagt, hinder i vägen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Herr Näsström: Herr talman! Den kempeska dynastien har alltid visat sig vara en verklig mönsterarbetsgivare och har gjort mycket för att förbättra förhållandena ute på de olika arbetsplatserna vid dess företag i Norrland. Men lika stora förtjänster har denna dynasti också vad det gäller donationer. Här ha vi ett ytterligare bevis för att en medlem av den kempeska familjen har försökt att på detta sätt återbörda en del av de rikedomar, som ursprungligen ha kommit från Norrlandslänen.

Man kanske får den uppfattningen här i första kammaren, att vi norrlänningar oftast uppträda och tigga förmåner av olika slag, men denna gång anse vi att det inte är fråga om att tigga, utan här anhålla vi att de pengar, som ha skapats fram i de norrländska länen och på detta sätt donerats, skola få stanna kvar i Norrland.

Det är en storartad verksamhet, som har kunnat skapas tack vare de kempeska donationerna. Skall nu ett belopp av 338,600 kronor på detta sätt undan dragas fonden, förstår ju vem som helst att följden måste bli ett allvarligt avbräck för den verksamhet som bedrives. Vi anse, att med god vilja skulle utskottet, respektive departementschefen, ha kunnat finna en utväg för att trots de lagtekniska hindren få fram ett förslag, som kunnat tillfredsställa de norrländska önskemålen på denna punkt.

Ang. befrielse från arvsskatt för stiftelsen Seth M. Kempes minne. (Forts.)

Då det gäller exempelvis jordbruket i Norrland, är det ju för de flesta bekant att verkliga krafttag behövas för att åstadkomma en bättre skolning av jordbrukarna. Inte minst på detta område ha de kempeska donationerna och stiftelserna sökt att få fram en ny tingens ordning. Berövas vi nu detta skattebelopp, är det fara värt att också denna linje av stiftelsernas verksamhet kommer att lida avbräck. Alla torde väl ändå vara överens om att just en sådan verksamhet är särdeles nödvändig just vad det gäller Norrlandslänen.

Speciellt därför att de pengar, som det här är fråga om, ha skapats fram ur de norrländska naturtillgångarna, tycka åtminstone vi, att det skulle vara alldeles naturligt om de också oavkortat finge användas på det sätt, som donator tänkt sig, till fröna för Norrland.

Jag ber med detta att få yrka bifall till den reservation, som har avgivits av herr Bäckström m. fl.

Herr Bäckström: Herr talman! Min ärade vän herr Ström sade, att ingen lägger något hinder i vägen för att denna fond redan nu skall kunna ge avkastning till det avsedda ändamålet. Jag skall då be att få upplysa om att denna fond utgöres av aktier i Mo och Domsjö aktiebolag. Enligt vad föredragande departementschefen i propositionen angivit, skola dessa aktier ligga som säkerhet för den å skattebeloppet utfärdade skuldförbindelsen. Arvsskatten skall enligt rådhusrättens förordnande gäldas genom avbetalning, d. v. s. utdelningen på dessa aktier skall ärligen avsättas till erläggande av denna arvsskatt under vart och ett av de fem åren 1942—1946. Om man nu skulle tänka sig att från denna fond taga först och främst dessa 338,600 kronor i arvsskatt och på samma gång börja dela ut anslag ur fonden, tror jag detta skulle möta hinder i stiftelseurkunden.

Man bör ju också lägga en annan synpunkt på denna fråga. Herr Ström säger, att statsutskottet gärna skulle ha velat vara med om befrielse från arvsskatten i detta fall, men att det icke har kunnat ske på grund av gällande lagbestämmelser. Ja, jag skulle tro att det väl inte vore omöjligt att tänja något på lagens bestämmelser i det avseendet. Under en lång följd av år har ju denna testator skänkt stora penningssummor även till ändamål, där staten annars skulle ha varit skyldig att träda in. Jag anser, att denna testator så att säga i förskott har inbetalt denna arvsskatt, kanske dubbelt upp om man ser saken från denna synpunkt. Det är detta jag menar att man inte får se bort ifrån i detta fall, och därför anser jag att riksdagen och kammaren utan svårighet skulle kunna medgiva att skatten efterskänkes även då det gäller fond II. Jag tror det vore välbetänkt av riksdagen att ge med sig i detta fall. Annars kommer nog följderna att bli den, att åtskilliga donatorer, som skulle vilja donera till välgörande ändamål, bli tveksamma då de finna att nästan en tredjedel av hela beloppet skall utgå i arvsskatt, och det kanske rent av kan förhindra tillkomsten av sådana donationer. Jag tror att riksdagen har slagit in på en felaktig väg, när den har antagit sådana lagbestämmelser som lägga hinder i vägen för donationer till allmännyttiga ändamål genom att belägga dessa fonder med skatt.

Jag tror i likhet med en föregående talare, herr Näsström, att det är en gärd av rättvisa mot Norrland, om riksdagen nu går med på att efterskänka detta skattebelopp. Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande, herr talman.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna

Ang. befrielse från arvsskatt för stiftelsen Seth M. Kempes minne. (Forts.) reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bäckström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 79, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Näsström* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 37.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till tullverket;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1942/43 till förvärv av en Jämtlands fältjägarregementes lägerkassa tillhörig soldathemsbyggnad;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av vissa haverikostnader;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inventarier för sjökrigsskolan; samt

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till uppförande av byggnader för flygtekniska försöksanstalten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring av förordningen om nöjesskatt.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende ändring av förordningen om nöjesskatt, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 21 i första kammaren av herr *Gustaf Elofs-son* m. fl. och nr 25 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att nöjesskatten skulle helt förstatligas; samt

*Ang. vissa
ändringar i
förordningen
om nöjesskatt.*

Ang vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

2) de likalydande motionerna nr 132 i första kammaren av herr *Franzon* m. fl. och nr 187 i andra kammaren av herr *Kilbom* m. fl., däri hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om nöjesskatt den 14 juni 1940, att entrébiljett till inhägnat friluftsområde belades med nöjesskatt enligt taxa I, då entrébiljetten berättigar till åhörande av scenisk föreställning av musikartister oavsett att inom området jämväl finnes tillgång till dansbana, att nöjesskatt icke skulle utgå vid försäljning av tombolalotter samt att restaurantinnehavare skulle förpliktas till erläggande av nöjesskatt för var och en, som vid danstillfällen besökte restaurant eller den del därav, där dans påginge, för den händelse blott viss del av lokalen vore till dans avdelad.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 21 och II: 25, om helt förstatligande av nöjesskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 132 och II: 187, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående förordningen om nöjesskatt i de avseenden, som berörts i nämnda motioner, samt för riksdagen snarast framlägga de förslag, som kunde av utredningen föranledas.

Beträffande punkten 1 av utskottets hemställan hade reservation anmälts av herrar *Gustaf Elofsson*, *Hammarlund* och *Svensson* i Ljungskile, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr Elofsson, Gustaf: Herr talman! Då jag i utskottet har fogat en blank reservation till punkten 1) i utskottets hemställan, skall jag be att med några ord få belysa vad denna reservation i ärendet innebär.

Då vi i motionen föreslagit att nöjesskatten helt måtte förstatligas, ha vi utgått från tanken att man på det sättet skulle kunna bidra till en sanering i någon mån av nöjeslivet, vilket ju har blomstrat upp i till synes alldeles överväldigande former. Vi ha föreslagit, att intäkterna av nöjesskatten skulle avsättas till en fond, där kommunerna sedan var och en i sin tur finge söka anslag till kulturella och liknande ändamål, som kunna anses gagneliga med hänsyn till ungdomens fostran i framtiden.

När man ser på vilken omfattning dessa dansbanebyggen ha fått åtminstone ute på landsbygden, kanske man får lov att tänka sig att en icke oväsentlig orsak till detta är att de olika kommunerna vilja förse sig med inkomster av nöjesskatt så långt som möjligt. I annat fall skulle man kunna utgå ifrån att en begränsning på detta område vore berättigad. Men om en kommun finner, att en avsevärd höjning i skatteintäkterna kan åstadkommas genom att man uppför en dansbana, så är det rimligt att den kommunen inte gör någonting för att avvärja ett sådant företag.

Finansministern har beräknat att halva nöjesskatten skulle ge 10.5 miljoner kronor. Om vi se på det yttrande, som avgivits till utskottet av styrelsen för svenska stadsförbundet, visar det sig att städernas inkomster för år 1941 av den kommunala delen av nöjesskatten uppgingo till 8.3 miljoner. Landsbygden har alltså endast fått 2.4 miljoner kronor. Men om vi jämföra folkmängden i städer och på landsbygd, visar det sig ju att över 60 procent äro boende på landsbygden, och man måste därför utgå ifrån att en stor del av nöjesskatten i städerna kommer från landsbygden. Landsborna söka sig in till städerna, där anordningarna för nöjen och dylikt äro mera lockande.

Nu vill jag betona, att jag icke är någon hatare av att ungdomen roar sig, utan tvärtom. Men jag önskar att man kunde få till stånd något stabilare och

Ang. vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

bättre former för nöjeslivet på landsbygden, så att god ordning och reda kan upprätthållas vid festerna. För närvarande är det ju många små dansbanor och liknande, som gå dåligt. Man har knappast råd att sörja för den bevakning och polisuppsikt som behöves, och på det sättet blir det lätt trassel och tråkigheter av olika slag vid sådana etablissemang. Enligt vår mening skulle det vara av vikt att från statsmakternas sida företaga någonting för att vinna rättelse i missförhållandena på detta område.

Utskottet har här uttalat, att en överflyttning på staten av dessa skattemedel skulle komma att ha ogynnsamma verkningar för kommunerna. För städernas del kommer det naturligtvis att utgöra ett ganska stort avbräck, om de skulle mista denna nöjesskatt, eftersom den förra året utgjorde 8.3 miljoner kronor. Men vad beträffar landsbygden, tror jag icke att den förändringen skulle bli särskilt kännbar. Landsbygden fick förra året endast 2.4 miljoner kronor. Landskommunernas läge torde i varje fall ej vara svårare nu än förut, eftersom arbetslöshet nu ej är rådande.

Sedan framhåller utskottet att anslag av dessa medel tas i anspråk för kulturella och andra ändamål, som ha betydelse för ungdomens fostran, och att dessa anslag ej skulle kunna utgå om nöjesskattemedlen icke funnes att tillgå. Men vi ha ju i vår motion begärt, att kommunerna för att tillgodose sådana behov skola ha rätt att söka anslag just ur en fond, som skulle bildas för detta ändamål av nöjesskattemedlen i sin helhet.

Jag vet att det är små utsikter att denna motion skall gå igenom, men jag har ändå velat framhålla dessa synpunkter. Det är en angelägenhet av vikt att vidtaga åtgärder för att skapa litet bättre ordning inom nöjeslivet. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Herr Bärq, Johan: Herr talman! Jag hade verkligen inte väntat, att den ärade reservanten skulle sluta med ett yrkande om bifall till motionen. Så vitt jag förstår, kan ett sådant yrkande näppeligen bifallas. Motionens yrkande innehåller följande: »att riksdagen måtte besluta, att nöjesskatten helt förstatligas». För att detta skall kunna ske måste det bli en förordning, som ligger till grund därför. Förslag till en sådan förordning föreligger ej, och jag vet då inte vad ett beslut i enlighet med motionen egentligen skulle lända till. Det är väl någonting, kan jag förstå, som den ärade reservanten inte har kommit att tänka på, eftersom detta yrkande nu gjordes.

I övrigt, herr talman, kan jag inte finna, att inlägget har givit skäl till några som helst kommentarer. Det har visserligen såväl i motionen som i den ärade talarens anförande framhållits, att kommunerna nog skulle, om inte en del av nöjesskatten tillföлле dem, verka för att vissa nöjen som inte äro önskvärda komme att förbjudas. Nu är det ju så, att kommunerna som sådana ha mycket litet inflytande, ja, egentligen intet inflytande alls på dessa ting. Det är polismyndigheterna, som bestämma och giva tillstånd till eller utfärda förbud för sådana nöjen, och under dessa omständigheter tänker jag mig, att sådana, som vilja driva dessa nöjen som industri, näppeligen låta påverka sig av några kommunala uppfattningar, om det är så, att polismakten medgiver nöjenas fortsättande.

Jag vill, herr talman, utöver detta endast be att få stryka under vad utskottet i sitt avslagsyrkande säger. Utskottet säger nämligen: »Att i nu rådande, jämväl för kommunerna bekymmersamma ekonomiska läge avhända dem ifrågavarande inkomstkälla finner utskottet icke tillrädligt.» Jag ber att få understryka detta, därför att jag nog personligen har den uppfattningen, att denna nöjesskatt näppeligen kan anses som någon lämplig kommunalskatt, och jag är ingalunda främmande för tanken, att denna skatt borde kunna tillkom-

Ang vissa ändringar i förordningen om nöjesskatt. (Forts.)

ma staten i full utsträckning. Men jag måste ju erkänna, att i det bekymmersamma läge, som även kommunerna dragas med nu, inte minst när det gäller att tillgodose kulturella ändamål, skulle det vara oklokt att vidtaga en åtgärd i enlighet med motionens hemställan. Jag tänker mig dessutom, att nöjeslivet icke komme att bli särdeles förbättrat, om staten toge hela skatten mot om kommunerna få någon del av den, och kan man icke finna lämpligare medel att förbättra nöjeslivet än den här åtgärden, så tror jag man får uppge hoppet om något bättre nöjesliv.

Det är en sak till, som vi kanske kunna observera i det här sammanhanget, och det är, att detta sätt att avsätta speciella fonder av statsmedel för vissa ändamål, vilket föreslås i motionen, inte är något tillförlitligt sätt att rädda medlen åt dessa ändamål. Jag erinrar om hur det var med rusdrycksmedelsfonden på sin tid. Man började att så småningom kanthugga den, och till sist togs hela intäkten in i den allmänna budgeten. Inte heller bilskattemedelsfonden har man ju kunnat undvika att taga av, och jag tänker mig, att under så besvärliga statsfinansiella tider som vi nu leva i skulle det inte vara någon större trygghet i att ha en statlig nöjesskattefond, avsedd för ett visst ändamål, utan den komme otvivelaktigt att behöva användas för andra ändamål än de ursprungligen avsedda. Och då komme strävandena att förbättra nöjeslivet att lida i stället för att få något gagn av en åtgärd i enlighet med motionen.

Jag hemställer om bifall till utskottets yrkande.

Herr Elofsson, Gustaf: Jag skall be att få taga tillbaka det yrkande, som jag framställde i mitt föregående anförande — detta med hänsyn till att reservationen icke, såsom bort ske, innehåller något förslag till lagtext.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående temporär utsträckning av rätten för fiskefartyg att intaga gods från provianteringsfrilager i vissa städer; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövandet av statens tobaksmonopol.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 30, i anledning av väckt motion om visst pensionstillskott åt änkor och barn efter befattningshavare vid förutvarande Mora—Vänerns järnväg;

nr 31, i anledning av väckta motioner om understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 32, i anledning av väckt motion om pension åt pastorn J. A. Rehnberg;

nr 33, i anledning av väckt motion om årligt understöd åt förre extra kronojägaren K. Lindvall;

nr 34, i anledning av väckt motion om begravningshjälp åt vaktmästaren hos riksdagens andra kammare E. A. Anderssons dödsbo; samt

nr 35, angående ersättning till två hos 1942 års riksdag anställda vaktmästare vid inkallelse till militärtjänstgöring.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredros ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bättre trygga utomäktenskapliga barns rätt till underhållsbidrag; och

nr 22, i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser om fastställande av kommuns andel i kostnaderna för polisväsendet i gemensamt polisdistrikt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredros ånyo första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om rätt för hustru att bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening.

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nr 142 i första kammaren av herr *Ohlin* m. fl. och nr 152 i andra kammaren av fröken *Hesselgren* m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan om rätt för hustru att bära sitt eget i stället för mannens släktnamn samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas.

Herr Siljeström: Herr talman! För den, som i likhet med mig beivrar sin första riksdag, finnes det många anledningar att känna förvåning. En sådan känsla har i hög grad utlöst sig hos mig i samband med nu föreliggande fråga. Inte så, att jag känner någon förvåning över de förevarande båda motionerna, ty beträffande motioner har man ju blivit ganska härdad. Nej, min förvåning avser lagutskottets utlåtande, ett enhälligt utlåtande, där man hemställer om en skrivelse till Kungl. Maj:t i dessa motioners syfte.

Man frågar sig verkligen vad som inträffat för att en så pass uppseendeväckande åtgärd som denna skall vidtagas, nämligen att den hävdvunna och för en del år sedan lagfästa regeln, att hustrun skall bära mannens familjename, skall uppmjukas utöver vad som redan nu gäller — sålunda att gift kvinna skall efter äktenskapets ingående ha rätt att behålla sitt flicknamn. De skäl, som anförts i motionerna och utlåtandet, synas mig inte bära långt. Jag kan utan vidare gå förbi ett så opraktiskt och verklighetsfrämmande skäl som det, vilket åberopas av kvinnoarbetskommittén i dess år 1938 avgivna betänkande angående gift kvinnas förvärvsarbete m. m., där det heter: »I firmalagen av år 1887 finnes en speciell bestämmelse, som missgynnar de gifta kvinnorna. — — — För den händelse nämligen att *firmabeteckningen* innehåller hennes personnamn före giftermålet, kan en gift kvinna, om hon en tid upphört med firmans drivande, icke efter giftermålet återöppna den i samma namn utan måste använda makens familjenamn eller finna en helt ny beteckning. I dylika fall blir den i 1920 års äktenskapslag nyinförda bestämmelsen om att hustru skall antaga sin makes släktnamn till direkt ekonomisk skada.» Det skälet finner jag ytterst opraktiskt. Något mera fog kan det finnas för det skäl, som ligger däri, att vissa yrkeskvinnor såsom affärsidkerskor, skådespelerskor eller författarinnor såsom ogifta skaffat sig en viss goodwill i sitt namn, men här har ju lagen redan nu givit en möjlighet att tillvarata detta intresse, då den medgiver, att hustrun må bära sitt eget namn i förening med mannens, om hon därom gör anmälan till kyrkobokföraren. Härigenom tillskapas visserligen ett dubbelnamn, men det är ju ingalunda därför nödvändigt, att vederbörande i sin dagliga verksamhet använder båda namnen. Därmed synas alla befogade anspråk i detta avseende vara behörigen tillgodosedda.

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

Men nu har det inträffat, att vissa gifta kvinnor icke känt sig till freds med den nuvarande ordningen och inte funnit det med sin värdighet överensstämmande att behöva antaga mannens släktnamn eller att till sitt eget foga hans. Något praktiskt behov föreligger ju icke, utan det måste vara andra grunder, som ligga bakom de framställda yrkandena. Medvetet eller omedvetet syfta dessa yrkanden till ett rubbande av äktenskapets helgd och familjens enhet. I äktenskapets och familjens begrepp ligger, att makarna skola ha ett gemensamt hem, och den personliga gemenskap mellan makarna, som äktenskapet medför och åsyftar, bör erhålla sitt uttryck däri, att makarna ha samma släktnamn. Även om, som framgår av första lagutskottets utlåtande, ett antal kvinnoföreningar anslutit sig till de i motionerna framlagda synpunkterna, är jag fast övertygad därom, att det överväldigande antalet kvinnor stå fullständigt oförstående inför ifrågavarande önskemål. För den stora mängden av gifta kvinnor framstår det såsom något helt naturligt, att de i och med giftermålet skola antaga mannens familjenamn, och jag vill se den kvinna, som inte skulle finna det onaturligt och stötande, att hon inte skulle bära samma namn som sina barn, och så långt har man ännu icke velat gå, att barnen skola bära hustruns flicknamn.

De önskemål, som uppbäras av motionerna, omfattas helt säkert icke av annat än ett fåtal kvinnor, som betrakta sitt äktenskap och sitt hem som en bisak. Det förefaller, som om bakom dessa yrkanden endast står en grupp kvinnor, som betrakta sig själva som så otroligt överlägsna sina män, att det bjuder dem emot att bära deras släktnamn. Och inför dessa emanciperade kvinnors tjuskraft har första lagutskottet helt fallit till föga. I och för sig skulle det ju inte betyda så mycket, om man tilläte dessa fåtaliga kvinnor att på detta sätt demonstrera sin överlägsenhet, men om det av denna lagstiftning skulle bli en följd, att varje kvinna, som icke toge efter de emanciperades sed, utan bibehölle mannens släktnamn, skulle betraktas som en mindervärdig representant för sitt kön och detta i sin tur skulle medföra en allmän övergång till den nya ordningen, då skulle kanske första lagutskottets ledamöter bli mera betänksamma.

Vad som i detta ärende särskilt förvånar mig är, att utskottets lantmannarepresentanter anslutit sig till dess hemställan. Jag har en bestämd uppfattning, att man på landsbygden står alldeles främmande för en anordning sådan som den tilltänkta. Detta ståndpunktstagande från böndernas sida inom första lagutskottet kan enligt min uppfattning icke bero på annat än att de betrakta den här saken såsom icke vidkommande dem, men denna fråga har, såsom jag påpekat, en betydligt vidare syftning än den vid första påseendet kan synas ha, och jag hade funnit det mycket mera naturligt, om den sunda bondeinstinkten reagerat mot detta förslag. Jag är visserligen stadsrepresentant, men genom min verksamhet som lantdomare har jag kommit i nära beröring med landsbygdens folk och känner dess uppfattningar, så att jag vet vad jag talar om i det här fallet.

Herr talman, jag tillåter mig att yrka avslag på utskottets hemställan.

I herr Siljeströms yttrande instämde herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Löfvander, Friggeråker, Bror Nilsson, Björkman, Holmström* och *Nisser*, friherre *Lagerfelt* samt herr *Aronsson*.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Jag måste beklaga, att inte herr Siljeström blev förvånad redan över motionerna. Hade han blivit det, så kunde han ju ha begagnat det tillfälle han har haft att framföra sin förvåning inom första lagutskottet, där hans plats stod tom, när detta ärende behandlades.

De synpunkter som nu av honom här framförts blevo icke — det måste jag

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

erkänna — framförda från något håll inom utskottet, och det skulle ju inte ha skadat, om de hade kunnat komma under utskottets övervägande.

När herr Siljeström nu säger, att något praktiskt behov av en ändring inte föreligger, så är det ju ett påstående, som står i strid mot allmänt omvittnade förhållanden. Han påstod till *min* förvåning, att denna motion inte åsyftar att tillgodose något praktiskt behov, utan att den syftade till att rubba äktenskapets helgd och familjens enhet. Det händer ibland, att det ifrågasättes, huruvida vi domare, när vi skola pröva människors uppsåt och syften, ha den rätta förmågan i det avseendet. Att herr Siljeström har kunnat så genomtränga motionärernas syfte, att han vågar tillvita dem detta, det måste jag erkänna förvånar mig.

Denna tanke, att det skulle vara tillåtet för en kvinna, som gifter sig, att behålla sitt eget namn, hävdades, såsom framgår av utskottets utlåtande, redan när det 1920 var fråga om att införa den bestämmelsen det här gäller i svensk civillag. Förut fanns den nämligen ej. Den är alltså inte en så hävdvunnen sak, som herr Siljeström försöker göra gällande. Den är inte mera hävdvunnen än att lagbestämmelsen är så ung som från 1920. När det då var fråga om att antaga en ny giftermålsbalk utgjorde detta spörsmål en detalj i det då föreliggande förslaget. Det var väckt en motion av herr Hellberg i första kammaren om rätt för gift kvinna att behålla det namn hon hade före äktenskapet. Jag har just nu suttit och läst igenom den debatt, som då fördes här i kammaren. Jag minnes emellertid den diskussionen mycket väl, eftersom jag var medlem av kammaren redan då, för 22 år sedan. Herr Hellberg säger bl. a.: »För min del anser jag, som jag i motionen sagt: 'att bibehålla det namn, man en gång fått, bör vara vars och ens, varje kvinnas liksom också varje mans, rättighet. Det har varit så hittills, och det bör så förbli'. När utskottet i sin allmänna motivering så varmt hävdar, att en hustru bör råda över sin egendom, då tycker jag verkligen, att det med skäl kan krävas, att hon också bör få råda över sitt namn.» En annan talare, herr Reuterskiöld, yttrade: »Då lagförslaget uppenbarligen bygger på, att hustrun skall kunna vara självförsörjande, och, efter vad det också har sagts, vill uppmuntra härtill, så synes det mig, att i sådana fall, där hon före äktenskapet verkligen varit självförsörjande och under sitt dåvarande namn verkligen vunnit till exempel ett klientel, där det är fråga därom, eller blivit på visst sätt känd, vare sig som stadsfullmäktig eller på annat sätt, så finnes det intet skäl, när hon sedan gifter sig, att hon skall bli obekant genom att taga sin kanske obekante mans namn.»

När första kammaren vid detta tillfälle, för 22 år sedan, röstade om denna sak, så antog den propositionen med 53 röster mot 51. Så tveksam var kammaren då om att införa denna nya princip. Hade en enda röst fallit annorlunda, hade lagen kanske inte blivit antagen.

Det förefaller mig därför, som om denna bestämmelse inte har den stora helgd, att det kan anses vara så förgripligt att ifrågasätta en utredning, huruvida det inte skulle vara praktiskt att tillåta kvinna att även lagligen behålla ett namn, som lagutskottet på den tiden anvisade henne att utan stöd av lagen begagna sig av.

Herr talman, oppositionen från utskottets ärade ledamot kom litet överraskande, och jag har endast med dessa enkla repliker velat motivera ett yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Linderot: Herr talman! Jag tror inte, att de synpunkter herr Siljeström framfört i den här frågan böra få bli motsagda endast med vad herr Schlyter har anfört. Enligt min mening framträder i herr Siljeströms ståndpunkt en

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

åskådning, som man icke bör låta på något sätt göra sig gällande. Den strider mot senare århundradens uppfattningar om kvinnans människovärde.

Det är ju så här i Sverige, att kvinna vid giftermålet inte bara får mannens namn, utan för den händelse mannen har någon titel, så skall hon ofta nog ha mannens titel också. Detta hör till sådant, där vi svenskar brukar driva litet skoj med oss själva. Det är ju så, att en kvinna, som gifter sig med en amiral, blir amiralska, och på samma sätt i andra yrken: hon blir doktorinna och veterinärska, och kanske det rent av är någon, som kallar sig för riksdagsmanska — det vet jag inte, men det skulle inte förvåna mig, om så vore fallet. Det där hör ju inte precis till släktnamnsfrågan, men det uttrycker samma mentalitet, nämligen att kvinnan skall ställas såsom något alldeles opersonligt vid mannens sida inom äktenskapet. Och det är inte så moraliskt eller så viktigt för äktenskapets helgd, som herr Siljeström föreställer sig. Denna äktenskapets helgd, i den mening herr Siljeström företrädde densamma, det är den helgd, som grundlades i gamla Mose lag, och visserligen fanns det i den gamla mosaiska lagen vissa regler, som nog kunna gälla än i dag, och våra lagmän och domare här i Sverige hämta kanske ur Mose lags bestämmelser mycken kraft till att bedöma hur det bör vara. Men det betraktelsesätt på kvinnan, som kommit till uttryck i Mose lag, tycker jag vi böra lämna såsom föråldrat. I Mose lag sades t. ex.: »Du skall icke hava lust till din nästas hustru eller hans oxe eller åsna eller något annat, som honom tillhör». Det fingo vi lära oss i skolan ännu medan jag gick i folkskolan, och jag förmodar, att man lär det än i dag. Men att ha det som något rättesnöre för betraktelsesättet när det gäller kvinnans ställning i familjen och i hemmet, tror jag inte är att rekommendera. Detta att jämföra kvinnan i familjen och i äktenskapet med andra mannens tillhörigheter såsom oxe, åsna, husgeråd o. s. v., vill inte modernt folk vara med om, och att kvinnorna här med så djupt sedligt patos, som brukar framträda exempelvis i Fredrika-Bremer-förbundet, kämpa för sin människorätt, det borde väl ändå kunna något lugna farhågorna hos dem, som tro, att familjens helgd och äktenskapets bestånd o. s. v. skulle hotas av att en kvinna får lov att behålla sin personlighet även om hon gifter sig.

Herr talman! Jag hade inte beräknat att taga ordet i denna fråga. Jag får säga som herr Schlyter, att jag blev rätt överraskad. Men jag tror inte det skulle ha varit lyckosamt, om här i första kammaren så oerhört nedsättande uttalanden som herr Siljeströms om kvinnans rätt att vara en med mannen jämbördig människa fått stå oemotsagda. Jag tror ju inte, att han själv vill på något sätt nedsätta kvinnan. Jag är övertygad om att han kanske tvärtom vill högt värdera kvinnan såsom maka i äktenskapet och såsom moder, men i realiteten innebära dessa synpunkter, som förts fram, en förolämpning mot kvinnan i fråga om hennes mänskliga rättigheter, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr **Brandt**: Herr talman! Jag får säga i likhet med de bägge föregående talarna, att man inte hade väntat sig den opposition, som här kommit fram från herr Siljeströms sida. Det är inte så ofta något muntrande förekommer här i kammaren, och det hade verkligen varit skada att inte få vara med på ett hörn och se så många säkra män sluta upp bakom herr Siljeström och de synpunkter han gjorde sig till talesman för. Liksom herr Siljeström mena väl alla dessa herrar att hemmets grundvalar skola råka i gungning om detta ändringsförslag godkännes.

Utskottets ordförande har redan erinrat om att det här gäller en mycket ung lagbestämmelse. Det förvånade mig verkligen, att en häradshövding kan tala

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

om att man med den föreslagna ändringen skulle bryta gammal hävd. Gammal hävd i Sverige är, att kvinnan bär sitt eget namn även sedan hon blivit gift. Jag undrar, om herr Siljeström någonsin har hört talas om fru Kristina Sture? Nej, men fru Kristina Gyllenstierna är ett i hävderna välkänd namn, och så hette Sten Sture den yngres maka. På landsbygden har det långt in i sena tider varit så, att gift kvinna burit sitt eget namn, och det förekommer stundom än i dag — herr Siljeström — i Dalarna.

Det var också därför som meningarna i denna fråga voro mycket delade vid den nuvarande lagbestämmelsens tillkomst år 1920. Vid den riksdagen fanns, såsom herr Schlyter har erinrat om, en mycket stark minoritet mot förslaget, särskilt i denna kammare. Röstsiffrorna här i kammaren voro 53 mot 51, medan skillnaden i andra kammaren blev något större, 88 röster för och 61 röster mot. Att denna knappa majoritet alls kunnat vinnas för lagförslaget, som ju i själva verket långt riktigare kan betecknas såsom brott mot hävdvunnen ordning, berodde väl på att den riksdagens lagutskott tycktes förmena, att man kunde stifta lagen därför att den praxis, som hade utbildat sig, ändå skulle kunna tillåtas i fortsättningen.

Jag blev ganska förvånad, när jag i anslutning till behandlingen av detta ärende läste första lagutskottets utlåtande 1920. Mauritz Hellberg, som då var ledamot av denna kammare, hade i en motion erinrat om att många kvinnor, vilka före giftermålet under sitt eget namn skapat sig en ställning, hade ett särskilt intresse av att fortfarande få bära detta namn. Att nödgas byta namn kan för dem lätt medföra icke blott förvecklingar och obehag, utan även direkta förluster. Med anledning härav yttrade utskottet: »Beträffande det av motionären påpekade särskilda intresset hos de kvinnor, vilka före giftermålet skapat sig en ställning såsom exempelvis affärsidkare, läkare, konstnärinnor eller författarinnor, att fortfarande bära det namn oförändrat, under vilket de blivit kända, får utskottet påpeka, att förevarande paragraf endast stadgar om *hustruns så att säga borgerliga namn* och näppeligen hindrar henne att såsom konstnär eller författare fortfarande använda sitt flicknamn.»

Detta är väl ändå bra egendomligt. Om en kvinna skulle till yrket vara författarinna, så är väl det hennes borgerliga yrke, och är då inte också det namn, som är knutet till detta yrke, hennes borgerliga namn? Huru många veta, vem fru Marika Nordström är? Men alla veta, vem Marika Stjernstedt är. Ett annat exempel är landshövdingenskan Hanna Munck af Rosenschöld. Det torde vara ett förhållandevis okänt namn, men alla veta vem doktor Hanna Rydh är.

Nu säger utskottet 1920, att såsom konstnärer eller författare kunna ju dessa kvinnor få lov att använda sitt flicknamn. Är det inte besynnerligt, herr talman, att deras flicknamn skall vara ett slags pseudonym, jämförd med andra pseudonymer, då det i alla fall är dessa kvinnors egentliga yrke att vara författarinna eller konstnärinna? Det är alltså bara i egenskap av hustru de skola bära mannens namn. Det är det väsentliga därvidlag. När det gäller att utkvittera värdeförsändelser som förmedlas genom postverket, förmodar jag att exempelvis Marika Stjernstedt måste skriva ett annat namn. Om hon rekvirerar varor hos specerihandlaren etc., måste hon anmoda vederbörande att skicka varorna under ett annat namn, som hon har laglig rätt att bära.

Jag blev alltså ganska förvånad att utskottet kunde anlägga sådana synpunkter år 1920. Det förhåller sig väl inte så, att kvinnan har rätt att bära sitt flicknamn, utan tvärtom så som motionärerna i år säga, att om man brukar sitt flicknamn enbart, har man gått vid sidan om lagen. Jag finner nämligen i motionen uttrycket att sådana kvinnor ha »åsidosatt lagens bestämmelse». Jag har också lagt märke till ett uttalande, återgivet i utskottsutlåtandet, av kvinnoarbetskommittén i dess år 1938 avgivna betänkande angående gift

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

kvinnans förvärvsarbete m. m. Kommittén säger, att en praxis har utbildat sig i fråga om de fria yrkena, enligt vilken gift kvinna behåller sitt eget släktnamn, men kommittén uttalar ett beklagande av att en dylik praxis icke skall vara godkänd av lagen. Det är önskvärt i en rationell rättsordning med överensstämmelse mellan praxis och lagens bestämmelser. Det är därför en ändring måste komma till stånd.

När herr Siljeström påstod att denna ändring icke är av behovet påkallad, torde han få styrka detta påstående med något starkare skäl än han hittills har andragit. Jag förmodar att kvinnoarbetskommittén vet rätt bra besked i denna sak, när den har talat om svårigheterna med firmabeteckningen. Jag förmodar också att motionären Kerstin Hesselgren kan ge rätt bra besked om vilka svårigheter och missförstånd som kunna uppstå när en och samma kvinna vid olika tillfällen skall använda skilda namn. Jag antar att nästan ingen vet vem fru Gerda Dahlström är, men alla känna till skådespelerskan Gerda Lundequist. Det kan vara på tiden att återgå till den gamla ordningen, som helst aldrig bort övergivnas. Det ter sig samt sagt ganska egendomligt, att hindret för gift kvinna att bära sitt flicknamn enbart i själva verket är av så sent datum som från år 1920.

Visserligen kan det vara en liten eftergift att gift kvinna får bära sitt eget namn och mannens namn i förening, d. v. s. dubbelnamn. Men denna utväg är otyplig och obekvä, och den vållar dessutom svårigheter.

En god sak med herr Siljeströms inlägg var i alla fall, att skälen för denna reform komma under förnyad debatt. Bra många kammarmedlemmar, som jag har talat med, mena att detta är en struntfråga, som ingenting betyder. Men enligt min mening är detta inte någon struntsak, utan en ganska väsentlig fråga. Jag förmodar att någon av motionärerna kommer att begära ordet i fortsättningen för att yrka bifall till motionen, och jag hoppas att betydelsen av denna fråga också kommer att framhållas i andra kammaren, om det blir debatt där.

Jag ber givetvis att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Ohlin: Herr talman! I egenskap av motionär ber jag först att få uttrycka min tacksamhet mot utskottet för dess behandling av denna fråga och för dess tillstyrkande av förslaget. Det förefaller mig, som om både utredningen och motiveringen i utskottets utlåtande äro så väl gjorda, att jag här kan fatta mig mycket kort och i det väsentliga hänvisa dels till utskottsutlåtandet och dels till vad utskottets ordförande, herr Schlyter, nu har anfört i debatten. Jag skall bara be att få understryka ett par saker.

Det bestyrkes ju från olika håll, att det nuvarande tillståndet har visat sig medföra en del praktiska olägenheter. Om en kvinna genom sin verksamhet, det må nu vara på det ekonomiska eller på andra områden, förvärvat en betydande goodwill åt det namn hon har såsom ogift, förefaller det vara svårt att motivera, att hon inte skulle ha rätt att som gift till fullo utnyttja denna goodwill, utan att behöva dragas med besvärligheter genom att tvingas röra sig med olika namn i olika sammanhang, vid underskrift av handlingar o. s. v. Dessutom kan det ju inte förnekas, att ett dubbelnamn ej sällan är tungt och besvärligt, alldeles bortsett från de estetiska synpunkterna, vilka man kanske inte alltid bör lämna obeaktade.

Utom dessa praktiska skäl kan man väl också anföra, att det på kvinnohåll betraktas såsom varande en del av de personliga rättigheterna att få lov att behålla sitt namn. Detta kan ses såsom en del av frågan om kvinnornas jämställdhet med männen. Jag säger inte att det behöver betraktas på detta sätt, utan bara att om man på kvinnohåll till en del har den uppfattningen, så förefaller det,

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

som om man inte utan vidare skulle kunna helt underkänna den värdering, som ligger bakom en sådan ståndpunkt. När herr Siljeström anför att de kvinnor, som intressera sig för denna sak och önska rätt att begagna sitt eget namn, därigenom visa att de känna sig så oändligt överlägsna sina stackars män, eller något i den stilen, har jag svårt att tro att han har diskuterat saken med dessa kvinnor.

Jag tror inte heller att herr Siljeström kan styrka, att det skulle vara en obetydlig kvinnoopinion som står bakom detta krav. Det motsatta förhållandet framgår redan av den skrivelse, som har kommit utskottet till handa och som är undertecknad av en mycket representativ samling kvinnoföreningar. Jag understryker, herr talman, att de här ifrågavarande föreningarna icke uteslutande representera vad man kan kalla yrkeskvinnor och därmed jämställda. Hemmens kvinnor äro också representerade i dessa sammanslutningar. Jag tänker då framför allt på Sveriges husmodersföreningars riksförbund. Jag tror därför man har rätt att säga, att det inom vida kretsar av kvinnorna i vårt land finnes ett allmänt önskemål att återfå den gamla rättigheten att bära sitt eget namn, som kvinnorna här i Sverige ha haft under århundraden. Under sådana omständigheter kan det inte finnas något skäl att neka dem detta.

Så vitt jag kan bedöma, äro de praktiska skälen för en reform starkare än skälen mot, och de principiella synpunkterna peka i samma riktning. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Undén: Herr talman! Denna fråga har ju blivit ganska utförligt belyst under debatten, men det är ändå ett par synpunkter som inte ha kommit fram, och det föranleder mig att säga några ord.

Alla ha väl den erfarenheten, att det för närvarande ingalunda är ovanligt, att gifta kvinnor uppträda under det namn de haft såsom ogifta. Dessa kvinnor taga sig alltså redan nu i praktiken den rätt, som motionärerna här vilja ha lagfästad. Det var i själva verket också herr Siljeströms ståndpunkt, när han kritiserade den föreslagna lagändringen, att man utan påföljder kan begagna sitt eget namn. I de enligt hans mening enstaka fall, där det funnes behov för en gift kvinna av att behålla sitt namn, kunde hon, såvitt jag fattade honom rätt, göra det också i fortsättningen.

Denna lagstiftning om namn har givetvis en mycket begränsad praktisk betydelse, eftersom det inte är förenat med några som helst straffpåföljder att uppträda under andra namn än det legala. Innebörden av lagstiftningen är ju egentligen, att man inte får anteckna sig i kyrkobok under annat namn än det legalt bestämda.

Att det kan finnas en hel del fall, då det är praktiskt betydelsefullt för en gift kvinna att behålla sitt gamla namn, har som sagt opponenter här, så vitt jag förstod, medgivit, om han än inte lade någon större vikt vid det. I min ämbetsförvaltning har förekommit ett fall, där det var tämligen absurt att inte denna rätt skulle finnas. Det var vid utnämningen av professor Nanna Svartz, som kanske inte är obekant i kammaren. Hon blev själv mycket häpen över att det i hennes fullmakt skulle stå, att fru Nanna Malmberg var utnämnd till professor vid karolinska institutet. Professor Nanna Malmberg är onekligen ett föga känt namn. Visserligen skulle hon få möjligheten att anteckna dubbelnamn, men inte heller den utvägen är ju fullt tillfredsställande. I varje fall höll hon mycket starkt på att hon även i fortsättningen ville publicera sina i utlandet och i Sverige kända skifter under det namn, som redan var känt i den vetenskapliga världen, nämligen Nanna Svartz. Jag hade ingen annan utväg än att försöka trösta henne med att vad som står i denna fullmakt inte är av så stor betydelse, ty det är ju bara hon själv och några tjänstemän som läsa full-

Om rätt för hustru att bära eget släktnamn. (Forts.)

makten. Hon får alltså i praktiken och publikt behålla sitt gamla namn, utan att någon lägger sig i den saken.

Emellertid är det naturligtvis rimligt att denna praktiska rätt, som många taga sig, också får ett legalt uttryck och blir erkänd i namnlagstiftningen. Jag kan för min del inte riktigt förstå, hur herr Siljeström kunde befara sådana risker av den lilla uppmjukning i lagstiftningen, som här är föreslagen. Det har ju inte varit fråga om att ålägga gifta kvinnor att behålla sina gamla namn. Inte heller är det meningen att försöka göra något slags propaganda för en sådan sed. Det är endast fråga om att öppna den legala möjligheten för dem som känna ett behov av att behålla sitt namn. Så vitt jag vet har det inte varit något överflöd av fall, då gifta kvinnor begagnat den nuvarande möjligheten att ha dubbelnamn, alltså sitt gamla namn i förening med mannens. Enligt herr Siljeströms argumentation borde ju redan den möjligheten ha fått stor utbredning och undergrävt den tidigare namnseden att hustrun tar mannens namn, men så är ingalunda fallet. Det är tvärtom, såsom var och en vet, ovanligt att denna möjlighet utnyttjas. Även i framtiden kommer det alltså med stor sannolikhet att bli ganska ovanligt, att gifta kvinnor behålla det namn de hade såsom ogifta. Men då de känna ett behov av detta, på den grund att de äro kända inom sitt yrkesområde eller på annat sätt under sitt gamla namn, bör lagstiftningen rimligen öppna en möjlighet för att få även detta namn, under vilket de uppträda, antecknat i kyrkobok och antecknat på deras pass, om de resa utomlands, på deras prästbevis o. s. v.

Jag kan för min del inte se några som helst faror av den ifrågasatta reformen, däremot vissa, om också begränsade, fördelar. Jag yrkar därför bifall till utskottets utlåtande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Siljeström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 45;

Nej — 52.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 246, angående vissa anslag för budgetåret 1942/43 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m.; samt

nr 247, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 4 och 40 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1942/43;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden till särskild prästerlig verksamhet utom riket;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall från krav om återbäring av utanordnat tillskott ur kyrkofonden till gäldande av prästlönekostnader; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

*Ang. fortsatt
giltighet av
den s. k.
tvångsmedels-
lagen.*

Genom en den 6 mars 1942 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 103, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m., vilken enligt lag den 21 mars 1941 (nr 157) gäller till och med den 30 juni 1942, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1943.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande proposition, nr 103, måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Sandler**: Herr talman! Då tvångsmedelslagen nu går mot sin ytterligare förlängning, önskar jag beledsaga den händelsen med några få ord.

Denna lagstiftning har nog varit behövlig hitintills, och den torde också vara det i fortsättningen såsom ett av de nödvändiga onda ting vi få finna oss uti i denna onda tid. Men det bör beaktas, att denna lagstiftning innebär ett allvarligt ingrepp på områden, som vi av ålder ha ansett tillhöra den enskilde medborgarens rättstryggade personliga sfär.

Det är under sådana förhållanden av mycket stor vikt, hurudan tillämpningen av denna lagstiftning blir.

Vi befinna oss på en farlig mark. Lagstiftningen ger åt polismyndigheterna maktbefogenheter av mycket vittgående beskaffenhet, och jag har den förmönligheten att marken inte bara är farlig, utan att den är osäker och kanske börjar att gunga. Det är därför jag har velat begagna tillfället att uttala ett varningens ord beträffande tillämpningen av denna lagstiftning.

Ang. fortsatt giltighet av den s. k. tvångsmedelslagen. (Forts.)

Det framgår icke av första lagutskottets utlåtande, huruvida lagutskottet skaffat sig någon kännedom om tillämpningen av denna lagstiftning. Det hade nog varit önskvärt. Jag begagnar tillfället att rikta en hemställan till den det vederbör inom regeringen att noga följa tillämpningen av denna lagstiftning, så att, om behov därav visar sig, erforderliga spärrar kunna åvägbringas. Det torde nog vara nödvändigt att tillse, att tillämpningen blir av den restriktiva beskaffenhet som avsågs, då denna lagstiftning tillkom.

Tidens företeelser på detta område äro så pass skrämmande ute i världen, och faran att man i all stillhet skall glida utöver den avsedda räckvidden av denna lagstiftning är så uppenbar, att jag har velat begagna detta tillfälle att framhålla angelägenheten av att tillämpningen sker med iakttagande av den varsamhet, som är nödvändig, och med iakttagande av de betingelser, som från början ha varit fästa vid denna lagstiftnings tillämpande.

I detta anförande instämde herrar *Undén, Branting* och *Knut Petersson*.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

nr 30, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 18 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 31, angående ersättning åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. ändring
i lagen om
handel med
fodermedel.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om handel med fodermedel.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 45 i första kammaren av herr *Bondeson* och nr 73 i andra kammaren av herr *Larsson* i Karlstad m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av lagen den 30 september 1938 om handel med fodermedel, att

1. säljares deklarationsplikt beträffande blandfodermedels sammansättning utökades att avse även halten av smältbar äggvita och halten av växttråd samt innehåll av foderenheter per 100 kg;

2. begränsningen av skyldigheten att avgiva deklaration utginge ur lagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr **Bondeson**: Herr talman! Såsom motionär i denna fråga tillåter jag mig att yttra några ord.

Lagen om handel med fodermedel är ingen ny lag men märklig i det avseendet att den aldrig trätt i kraft. Redan år 1931 uppdrog Kungl. Maj:t

Ang. ändring i lagen om handel med fodermedel. (Forts.)

åt kommerskollegium och lantbruksstyrelsen att gemensamt verkställa utredning samt att därmed och med förslag i ämnet inkomma till Kungl. Maj:t. Den 26 juli 1935 — eller fyra år efter det att uppdraget givits — överlämnade ämbetsverken sitt betänkande jämte förslag till lag. Ärendet gick så på förnyad remiss, och i september år 1937 ingåvo ämbetsverken ett nytt förslag till lag och kungörelse i ämnet. Vid 1938 års riksdag — eller åtta år efter det att utredningen anbefallts — förelåg proposition i ämnet, varefter lagen tillkom den 30 september 1938.

På grund av kända förhållanden har lagen ej satts i kraft, och för närvarande är ju också kraftfodertillgången på grund av importsvårigheter ringa. Vi få nu helt lita på livsmedelskommissionens deklaration om innehållet av det kraftfoder, som vi få köpa. Detta anges på säcken med en siffra, t. ex. 45 procent eller dylikt. Mera få vi ej veta. Dessa 45 procent skola beteckna varans halt av råprotein och fett. Något annat anges inte. Vi motionärer ha velat utöka deklarationen till att även omfatta halten av smältbar äggvita och växttråd samt innehållet av foderenheter per 100 kg, varjämte vi önska, att begränsningen av skyldigheten att avgiva deklaration skall utgå ur lagen. Följande korta redogörelse bör i någon mån förklara vår tankegång.

Förhållandet är ju sådant, att råproteinets värde är beroende av dess smältbarhet i djurkroppen och att denna smältbarhet kan växla inom vida gränser till och med för fodermedel, som i övrigt uppvisa likartad kemisk analys. Utan kännedom om halten av smältbar äggvita — vilket ger ett för praktiska förhållanden användbart uttryck för råproteinets smältbarhet, efter som någon större hänsyn till amiderna i allmänhet icke anses kunna tagas — kan därför köparen icke med önskvärd noggrannhet bedöma fodermedlets äggvitevärde. Denna olägenhet är särskilt stor, då det gäller de äggviterika kraftfodermedlen, vilka äro särskilt eftersträfvade och högt betalda på grund av sin äggviterikedom. Det skall här även framhållas, att halten av råprotein och halten av råfett i deklarationen också böra angivas var för sig och icke såsom ett summatal av båda ämnena tillsammansantagna.

Växttråden är en ämnesgrupp, som i allmänhet icke själv har något större fodervärde men som i hög grad påverkar smältbarheten av de i fodermedlet ingående värdefullare beståndsdelarna (protein, råfett och kvävefria extraktivämnen). En hög växttrådshalt medför en lägre smältbarhet och sålunda ett lägre fodervärde hos fodermedlet i fråga. Beträffande oljekakor angiver en onormalt hög halt av växttråd exempelvis, att oskalade eller dåligt skalade frön i större utsträckning än vanligt utgjort råmaterial vid tillverkningen. Att ha kännedom om växttrådshalten är därför av stor betydelse för köparen och är även en nödvändig förutsättning för att antal foderenheter per 100 kg skall kunna beräknas med ledning av råanalys och kännedom om halt av smältbar äggvita.

Den i utfodringslärans grunder och således även i foderenhetsberäkningen väl förfarne köparen har möjlighet att med kännedom om råanalys (råprotein, råfett, kvävefria extraktivämnen, växttråd och aska) samt halt av smältbar äggvita *ungefärligt* beräkna antal foderenheter per 100 kg foder, under förutsättning att fodrets art är känd och att i fråga om blandfoder uppgift finnes om blandningsbeståndsdelarnas mängd och art. Ytterst sällan kan det dock förutsättas, att en lantbrukare äger förutsättning för en dylik beräkning, och då hjälp till en dylik i allmänhet icke heller kan förutsättas erhållas på nära håll — fullständig fodermedelsanalys har för övrigt icke heller förutsatts — vore det en fördel, om den ifrågasatta deklarationen även omfattade antal foderenheter per 100 kg. Härvidlag bör framhållas, dels att be-

Ang. ändring i lagen om handel med fodermedel. (Forts.)
 räkningen av antalet foderenheter per 100 kg i en blandning av olika fodermedel på grundval av analysen är en ganska komplicerad procedur, som dessutom kan genomföras efter olika principer, dels ock att foderenheter av olika valör för svin, nötkreatur, fjäderfä m. fl. djur under de senaste åren framkommit i vårt land och att dessa nya foderenheter i viss mån avvika från den i allmänhet och även av kontrollföreningarna tillämpade och för samtliga de vanliga husdjuren gällande s. k. Nils Hanssonska foderenheten och foderenhetsberäkningen. En lag, som föreskriver deklaration av foderenheter per 100 kg, bör därför innehålla bestämmelser om tillvägagångssättet vid foderenhetsberäkningen samt angiva, om det skall avses den gängse foderenhetsberäkningen enligt Nils Hansson eller någon av de nyare formerna och i sistnämnda fall vilken av dessa.

Även om vår motion på grund av förefintliga omständigheter ej vunnit utskottets bifall, är det vår önskan, att lagen, när den en gång skall sättas i funktion, kompletteras med vad vi anfört i motionen, vilket också det stora flertalet av dem, som yttrat sig över motionen, instämt i.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 76, av herr Nilsson, Bror, m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Konungen anhålla om utredning, huru bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur kunde samordnas med det av hushållnings-sällskapen handhavda kliniska tuberkulosbekämpandet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionen I: 76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Det är en otacksam uppgift att här i riksdagen väcka motioner i jordbruksfrågor. Även om man får de sakkunniga myndigheterna med sig, ja, även om jordbruksutskottet självt såsom i den föreliggande frågan nödgas erkänna, att det finns »i berörda avseende vissa frågor som synas erfordra närmare utredning», avslås ändå motionen.

Såvitt man kan finna av förevarande utskottsutlåtande har utskottet förbiset det som i den av mig jämte flera andra ledamöter väckta motionen är det väsentligaste, nämligen betydelsen av en *organiserad* kamp mot den smittsamma kastningen. Denna även för människan farliga sjukdom breder ut sig på ett oroväckande sätt och orsakar årligen förluster på tiotals miljoner kronor. Det är av föga värde, om en och annan kreatursägare med egna uppoffringar och stöd av det allmänna lyckas befria sin besättning från sjukdomen. Ny nedsmittning riskeras städse genom grannar, som eventuellt icke nedlagt samma arbete för att få sina gårdar fria från sjukdomen.

Man behöver bara tänka på det planlösa sätt, varpå vi i årtionden bedrivit kampen mot nötkreaturstuberkulosen och som endast resulterat i sjukdomens ytterligare spridning. Av allt som åtgjorts från det allmännas sida för jordbrukets del känner jag intet så misslyckat som detta tuberkulosbekämpande. Enskilda besättningar ha undersökts med tuberkulin, vartill sedan mycket länge statsbidrag lämnats. De reagerande djuren ha fått säljas i den allmänna marknaden. Den undersökta besättningen har blivit fri från sjukdomen, men samtidigt ha kanske flera andra blivit smittade genom de försålda dju-

Ang. bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur. (Forts.)

ren. Nu har en förbättring av denna planlösa metod äntligen företagits, främst därigenom att hushållningssällskapen tagit itu med att organisera denna kamp. Man måste uppställa för sig det målet att verkligen utrota dessa sjukdomar, och detta kan endast ske genom en samfäll och gemensam aktion — och en sådan kräver organisation. Däri ligger huvudmomentet i det utredningskrav, som rests i motionen och som här blivit avvisat av jordbruksutskottet.

Medicinalstyrelsen säger visserligen i sitt till utskottet avgivna utlåtande, att styrelsen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om bemyndigande att få tillkalla fyra sakkunniga för utredning i ämnet, och styrelsen anser, att, därest denna framställning bifölles, motionens syfte därigenom skulle komma att tillgodoses. Av utlåtandet i fråga synes det emellertid framgå, att icke heller denna myndighet fäst avseende vid motionens förnämsta syftemål, nämligen ett verkligt organiserande av kampen mot sjukdomen.

Detta har däremot gjorts av lantbruksstyrelsen, och den tillstyrker förbehållslöst motionen. Även hushållningssällskapsutredningen har ansett det i motionen framförda utredningsförslaget värt beaktande. Utredningen säger sig visserligen i sitt utlåtande komma att förorda, att hushållningssällskapen i framtiden få handhava dessa uppgifter, men anser sig icke kunna upptaga detaljspörsmål i sakfrågan till närmare övervägande, helt naturligt då utredningen icke är direkt sakkunnig på området och kanske icke vill tynga sitt säkerligen ändå digra utlåtande med en sådan detalj.

Jordbruksutskottet anser dock, att erforderlig sakkunskap borde ställas till hushållningssällskapsutredningens förfogande för lösande jämväl av här uppkommande detaljspörsmål. Här vacklar alltså utskottet emellan att lägga utredningen i händerna på medicinalstyrelsen eller hushållningssällskapsutredningen, förstärkt med nödig expertis.

Jag hoppas, att kammaren skall finna den bästa utvägen vara att låta Kungl. Maj:t avgöra, huru med denna utredning bäst skall förfaras, samtidigt som kammaren uttalar som sin mening, att en organiserad samordning av tuberkulosbekämpandet och kampen mot smittsam kastning bör äga rum. Detta sker, om kammaren bifaller förevarande motion nr 76, till vilken jag nu, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag vill erinra om att det inte är längre sedan än år 1938 som riksdagen beslöt om statliga åtgärder för bekämpande av smittsam kastning. Det är ett misstag från motionärens sida, om han tror, att man i utskottet inte skulle anse, att bekämpandet av den smittsamma kastningen är en utomordentligt viktig angelägenhet. Det statliga bekämpandet av denna sjukdom har nu kommit i gång och pågår på många håll med stort intresse och stor energi. Man har också all anledning att hoppas, att detta arbete skall ytterligare utvidgas. Det är ju naturligt, att hushållningssällskapen därvidlag deltaga i all den omfattning som det kan vara möjligt för dem.

Motionären tar nu närmast sikte på att de laboratorier, som finnas hos hushållningssällskapen och av vilka vissa kanske inte komma att få så mycket att göra på grund av att kampen mot tuberkulosen kommer att organiseras på annat sätt, i stället skola användas vid arbetet för den smittsamma kastningens bekämpande. Det är givetvis både naturligt och riktigt att man utnyttjar dessa laboratorier, och det har också utskottet uttalat. För att detta skall kunna ske fordras emellertid en del utredningar i frågan. Medicinalstyrelsen har också begärt hos Kungl. Maj:t att få tillkalla fyra sakkunniga just för denna utredning, som således är ett led i kampen mot den smittsamma kastningen. Vidare sysslar den stora utredning, som har att undersöka frågan om hushållningssällskapens organisation och arbetsuppgifter, även med detta spörsmål.

Ang. bekämpandet av smittsam kastning hos nötkreatur. (Forts.)

Dels pågår det således en stor utredning om hushållningssällskapens verksamhet i dess helhet, dit även den smittsamma kastningens bekämpande hör, och dels har medicinalstyrelsen hos Kungl. Maj:t hemställt att få tillkalla fyra särskilda sakkunniga för den speciella fråga, som avser just laboratorierna. Då det följaktligen kan väntas äga rum två utredningar i frågan, ha vi inom utskottet ansett, att det inte finns anledning att nu skriva till Kungl. Maj:t i ärendet.

Detta är, herr talman, orsaken till att vi inte nu funnit skäl att tillstyrka motionen. Jag hemställer därför om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. statsbidraget till hushållningssällskapens kliniska tuberkulosbekämpande.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur i vad rör utredning rörande differentiering av statsbidraget till hushållningssällskap, som bedriva tuberkuloskamp enligt den kliniska metoden.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisande likalydande motioner, nämligen I: 75 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl. samt II: 118 av herr *Nilson* i Spånstad m. fl. hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Konungen anhålla om sådan utredning, att statsbidraget till de hushållningssällskap, som bedreve tuberkuloskamp enligt den kliniska metoden, måtte differentieras i förhållande till verkliga kostnader.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 75 och II: 118, såvitt desamma behandlats i förevarande utlåtande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! Även här ha motionärerna haft glädjen att vinna förståelse hos lantbruksstyrelsen, som förordar bifall till den del av vår motion, som behandlas i detta utlåtande. Särskilt beaktansvärt är styrelsens påpekande av risken för att de organisationer, som på detta område tillskapats för tuberkulosens och eventuellt den smittsamma kastningens bekämpande, i förtid nedläggas. Jag ber att för kammaren särskilt få understryka betydelsen av detta uttalande. Det gäller, såsom jag i mitt förra yttrande tillät mig säga, att verkligen nå målet, nämligen dessa farliga sjukdomars utrotande, vilket med ihärdighet kan ske. Dessa sjukdomar äro — åtminstone vad kreaturstuberkulosen angår — icke uråldriga i vårt land, utan ha inkommit hit utifrån och kunna utrotas. Men detta fordrar ihärdighet och tålmod.

Vad sker nu, om kampen nedlägges inom ett hushållningssällskaps område? Jo, sjukdomarna få där en fristad; om några år ha de spritt sig, och vi stå på samma punkt igen. Därför är det ytterst angeläget, att statens bidrag så anordnas, att kostnaden icke blir alltför betungande för det fåtal jordbrukare, som till sist blir kvar sedan det stora flertalet lyckats befria sina besättningar från sjukdomen.

Det är glädjande, att också medicinalstyrelsen inser detta och att styrelsen har funnit skäl tala för att styrelsen bemyndigas att till de hushållningssällskap, som visa sig vara i behov därav, utbetala extra bidrag i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av styrelsen föreslagna grunder.

Ang. statsbidraget till hushållningssällskapens kliniska tuberkulosbekämpande. (Forts.)

Jag skall icke ingå på en kritisk granskning av dessa grunder för att icke trötta kammaren, men jag ber att få påpeka jordbruksutskottets osäkerhet i sin motivering för avslag även på denna motion. Utskottet förnekar icke svårigheterna i samband med avvecklandet av den berörda verksamheten och ger vissa anvisningar för deras avhjälpande. Sålunda föreslås sammanslagning av närliggande hushållningssällskaps kamporganisationer, att verksamheten i vissa fall övertages av medicinalstyrelsen, samt att åt sådana hushållningssällskap, för vilka nedläggandet av verksamheten med kliniskt tuberkulosbekämpande medfört alldeles särskilt höga kostnader, överväges ersättning i annan form, vilket då borde prövas från fall till fall.

Allt detta, herr talman, synes mig tala för behovet av en utredning av dessa kinkiga frågor, varför jag tillåter mig att yrka bifall till den nu behandlade delen av föreliggande motion.

Herr Mannerskantz: Herr talman! När man började med bekämpandet av nötkreaturstuberkulosen, använde man i allmänhet den kliniska metoden för att få tag i de smittofarliga djuren och kunna slå ut dem. Ju längre man hunnit med arbetet på detta område, desto mer framträder nödvändigheten av att komma över till tuberkulinmetoden i syfte att få tag i alla djur, som äro behäftade med tuberkulos. Då blir till slut läget sådant inom ett län eller ett hushållningssällskapsområde, där man tillämpat den ostertagska metoden tillräckligt länge, att allt fler kunnat övergå till tuberkulinmetoden, och då blir det för få besättningar kvar för att dessa skulle kunna betala ett eget laboratorium. Det är i själva verket vårt mål att komma ned till så liten frekvens av den kliniska undersökningen som möjligt, och varje hushållningssällskap måste anse sig förpliktat att snarast möjligt komma fram till ett sådant stadium, att det är onödigt att ha någon klinisk undersökning alls i egen regi.

Då finns det under den övergångstid, som uppkommer, två sätt att gå till väga och som vi ha pekats på i utskottets utlåtande. Jag kan exemplifiera dem. Det ena är att göra så som skett i södra Kalmar län. Där finns det inte mer än ett dussin besättningar kvar, som använda den kliniska metoden, men redan medan det fanns ett hundratal sådana besättningar kvar, förklarade vi, att detta var för litet antal för att hålla ett eget laboratorium. Vi lade sålunda ned detta, sålde marsvinen och utrustningen och anmodade medicinalstyrelsen att sköta om saken. Det kan medicinalstyrelsen göra på ett mycket mer ekonomiskt sätt än vad ett hushållningssällskap kan göra. Styrelsen kan skicka ut en veterinär, som reser omkring i länet till alla de gårdar, som fortfarande måste begagna den kliniska metoden, när dessa gårdar utgöra ett för litet antal inom varje län för att inom detta ha en egen veterinär anställd.

Man kan också göra så som skett inom Örebro och Värmlands hushållningssällskap. När de fingo för få besättningar i vardera länet, slog de sig tillsammans, och under ännu någon tid kan ett laboratorium där få tillräckligt att göra, när det gäller att tillgodose båda områdenas behov.

Det mest praktiska sättet att lösa problemet under den sista delen av övergångsperioden är sålunda att använda någon av dessa båda utvägar i stället för att upprätthålla ett eget laboratorium med ökade statsbidrag. Det hela blir då konstlat. Det bör så småningom bli så liten frekvens, när det gäller den kliniska undersökningen, att laboratorierna inte bära sig, och då är detta ett bevis för att den tidpunkt närmar sig, då man skall avveckla hela denna sak. Utskottet har för sin del ansett att det skulle vara att förlänga detta besvärliga skede, om man gav sig in på en differentiering av bidragen. Det gör ju pinan längre, och en pina bör göras så kort som möjligt.

Ang. statsbidraget till hushållningssällskapens kliniska tuberkulosbekämpande. (Forts.)

Så återstår frågan vad man skall göra med laboratorierna. Alla böra ju inte läggas ned, men somliga böra utan tvivel avvecklas. Och då menar jag, att frågan om hur ett visst antal laboratoriers framtid skall gestalta sig får lösas från andra utgångspunkter. Den skall inte lösas genom differentierade bidrag. Utskottet har i sak varit emot denna senare princip, och detta har tagit sig uttryck i utskottets sätt att skriva. Och utskottets ståndpunkt är långt ifrån vacklande, herr Nilsson, utan ganska bestämd, om man läser utlåtandet på det sätt som det skall läsas.

Detta har sålunda varit huvudskälen för utskottet, och jag tror att det vore farligt att ge sig in på någon annan princip, i varje fall just nu, när det är så ont om pengar i statskassan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna i nu förevarande del; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till undersökningar rörande vissa möjligheter att framställa äggvitehaltiga fodermedel, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra särskilda utskottets memorial nr 1, angående ersättning till kanslipersonalen hos andra särskilda utskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av tredje särskilda utskottets memorial nr 1, angående ersättning till kanslipersonalen hos tredje särskilda utskottet, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Om kristidsstyrelsernas utbyggande med en produktionsavdelning.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om utbyggande av kristidsstyrelserna i landet med en produktionsavdelning.

I en inom riksdagens första kammare väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 59, hade herr *Mannerskantz* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan omorganisation av våra kristidsstyrelser, att desamma kompletterades med en produktionsavdelning i enlighet med de riktlinjer, som i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd förledda.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Jag har, tillsammans med herr Staxäng i andra kammaren, föreslagit, att inom varje kristidsstyrelse skulle inrättas en särskild sektion eller avdelning, som skulle ha hand om själva produktionsfrågorna, och att denna avdelning i första hand skulle utgöras av kunniga representanter för jordbrukarna inom området i fråga. Jag tycker att det skulle kunna kännas som en lisa för kristidsstyrelserna att slippa befatta sig alltför

Om kristidsstyrelsernas utbyggande med en produktionsavdelning. (Forts.)
mycket med just de saker, som röra produktionen — där det således gäller att fördela befintliga tillgångar av foder, gödselmedel och sådant och att uppamma önskvärda odlingar. Detta är ju saker som nästan allesammans äro av teknisk natur och som fordra speciell erfarenhet och sakkunskap. Jag undrar, om inte dessutom de åtgärder, som föreslås eller beslutas från kristidsstyrelsernas sida, av jordbrukarna, som skola tillämpa dem, skulle betraktas med mindre misstroende, om de visste, att det var ett litet kollegium av jordbrukare, som tagit ställning till dessa frågor. Som det nu är, säger man sig många gånger ute på landsbygden, att en eller annan bestämmelse är dum eller opraktisk, och detta för med sig, att man misstänker att de personer, som utfärda dessa bestämmelser, icke äro sakkunniga, och att det är därför som det hela ofta blir så dumt. Jag tror nog också att besluten många gånger skulle bli klokare om man finge överlåta denna del av kristidsstyrelsernas verksamhet åt personer, som ha dels större erfarenhet och dels också jordbrukarnas förtroende. Det skulle säkert gagna folkförsörjningen.

De olika skäl som förestavat de myndigheters ställningstagande, till vilka motionen remitterats, tycker jag delvis äro konstlade. Jag har svårt att förstå, att den föreslagna anordningen skulle kunna vara till skada från det allmännas synpunkt. Ty här är det ju varken fråga om att bestämma några priser eller att utöva något inflytande på ransoneringssystemet, utan det hänger samman med önskemålet att producera så mycket som möjligt på ett så lämpligt sätt som möjligt. Jag tycker därför att utskottets utlåtande är onödigt snävt skrivet, ehuru jag förmodar att utskottet i själva verket tänkt sig att det skulle vara ett avslag med välvillig motivering. Om det nu inte varit möjligt att skriva på sådant sätt, att man i realiteten bifallit motionen, så hade man, tycker jag, ändå kunnat göra en starkare rekommendation än vad utskottet här gjort. Jag har bl. a. ingen riktig förståelse för påståendet, att jordbrukarna ju redan ha tillfälle att utöva ett visst inflytande i kristidsstyrelserna. Ty hur går det till i praktiken? Jo, kristidsstyrelserna ha sammanträde någon gång var fjortonde dag, och då föredras ett mycket stort antal ärenden. Det sitter eventuellt ett par jordbrukare med i styrelserna, men där klubbas det ena ärendet efter det andra igenom, och det blir inte möjligt i praktiken att penetrera alla frågor. Detta skulle kunna bli fallet, om en särskild avdelning, i vilken jordbrukarna varit dominerande, berett frågorna, och ordföranden i denna avdelning borde vara en av bygdens kunnigaste och mest erfarna jordbrukare. Då hade det nog många gånger blivit ett annat resultat.

Jag anser att jordbrukarna nu ha för liten möjlighet att påverka även de avgöranden, som direkt röra produktionen och som äro av rent teknisk natur. Jag för min del får därför hoppas, att det inte skall dröja alltför länge, innan man utvecklar de nuvarande anordningarna till att bli någonting i stil med vad vi motionärer föreslagit, även om man vill kalla det för någonting annat eller ordna det något annorlunda — bara det i princip blir detsamma.

Jag skall emellertid inte nu ställa något yrkande, herr talman, utan endast uttala det önskemålet, att saken kommer att utveckla sig i en sådan riktning ganska snart.

Herr Ekströmer: Herr talman! Då herr Mannerskantz, som är motionär, inte framställde något yrkande, finns det inte stor anledning för representanten för utskottet att närmare utveckla denna fråga. Av herr Mannerskantz' yttrande förstodo vi, att han i grund och botten är ganska tillfredsställd med utskottets utlåtande. Och jag tycker för min del att han har all anledning att vara detta, ty vi ha ju alldeles tydligt utsagt, att jordbruket skall tillförsäkras en fullt tillfredsställande representation i kristidsstyrelserna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om kristidsstyrelsernas utbyggande med en produktionsavdelning. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars stängselskyldighet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 239, 242, 246 och 247.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

- nr 233, av herr *Gränebo* m. fl.,
- nr 234, av herr *Gränebo* m. fl.,
- nr 235, av herr *Heiding*,
- nr 236, av herr *Friggeråker*,
- nr 237, av herr *Anderson, Axel Ivar*, m. fl.,
- nr 238, av herr *Anderson, Axel Ivar*,
- nr 239, av herr *Nisser* m. fl.,
- nr 240, av herrar *Mannerskantz och von Horn*,
- nr 241, av herr *Bondeson* m. fl.,
- nr 242, av herr *Ekströmer* m. fl.,
- nr 243, av herr *Lindblom* m. fl.,
- nr 244, av herr *Lindblom*, m. fl., samt
- nr 245, av herr *Ericsson, Herman*, och herr *Sylwan*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 167, till Konungen angående användande av riksbankens vinst för år 1941 m. m.

Anmäldes och bordlades första lagutskottets memorial nr 32, i anledning av remiss från kamrarna av väckta motioner om inrättande av en hovrätt för nedre Norrland.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.39 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.